

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

PHILIPPE LÉGER

14 päivänä joulukuuta 2004¹

Sisällysluettelo

I	Asiaa koskevat oikeussäännöt	I - 1389
A	Brysselin yleissopimus	I - 1389
B	Forum non conveniens -periaate Englannin oikeudessa	I - 1392
C	Forum non conveniens -periaatteen kohtalo Yhdistyneen kuningaskunnan liittyttyä Brysselin yleissopimukseen	I - 1394
II	Tosiseikat ja pääasian oikeudenkäynti	I - 1397
III	Ennakkoratkaisukysymysten merkitys ja sisältö	I - 1400
IV	Tapauksen tarkastelu	I - 1404
A	Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan alueellinen tai henkilöllinen soveltamisala	I - 1404
	1. Jenardin selvitys ja sitä seurannut laaja keskustelu	I - 1405
	2. Yleissopimuksen 2 artiklan sanamuoto	I - 1409
	3. Yleissopimuksen systematiikka	I - 1412
	4. Yleissopimuksen tavoitteet	I - 1419
	5. Väitteet yleissopimuksen 2 artiklan soveltamista ainoastaan johonkin sopimusvaltioon ja kolmanteen valtioon liittyvään oikeussuhteeseen koskevista esteistä	I - 1423
	a) Väitteet kansainvälisestä oikeudesta aiheutuvista esteistä	I - 1423
	b) Väitteet yhteisön oikeudesta aiheutuvista esteistä	I - 1425

1 — Alkuperäinen kieli: ranska.

B	Forum non conveniens -periaatteen yhteensopivuus Brysselin yleissopimuksen kanssa	I - 1431
1.	Yleissopimuksen laatijoiden tahto	I - 1432
2.	Yleissopimuksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan sanamuoto	I - 1434
3.	Yleissopimuksen systematiikka	I - 1435
4.	Yleissopimuksen tavoitteet ja tehokas vaikutus	I - 1440
V	Ratkaisuehdotus	I - 1444

1. Onko tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskeva 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitettu yleissopimus² esteenä sille, että sopimusvaltion tuomioistuin, jossa on nostettu kanne tässä valtiossa asuvaa henkilöä vastaan ja joka olisi siten toimivaltainen käsittelemään asian kyseisen yleissopimuksen 2 artiklan perusteella, luopuu harkintavaltansa nojalla tämän toimivallan käyttämisestä kansallisen oikeutensa mukaisesti sillä perusteella, että muun kuin sopimusvaltion tuomioistuin olisi asianmukaisempi ratkaisemaan riidan?

2. Tällainen on pääasiallisesti Court of Appealin (England & Wales) (Civil Division)

2 — EYVL 1972, L 299, s. 32. Sellaisena kuin se on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 9.10.1978 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 304, s. 1, ja muutettu teksti, s. 77), Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 25.10.1982 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 388, s. 1), Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 26.5.1989 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 285, s. 1) ja Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 29.11.1996 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL 1997, C 15, s. 1; jäljempänä Brysselin yleissopimus tai yleissopimus). Konsolidoitu versio tästä yleissopimuksesta, sellaisena kuin se on muutettuna näillä neljällä liittymissopimuksella, on julkaistu EYVL:ssä 1998, C 27, s. 1.

(Yhdistynyt kuningaskunta) esillä olevassa asiassa esittämä kysymys. Kysymys ei ole uusi, sillä ylimmän asteen kansallinen tuomioistuin House of Lords on jo kymmenkunta vuotta sitten saattanut yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi samankaltaisen kysymyksen. Yhteisöjen tuomioistuimella ei kuitenkaan ole ollut tilaisuutta lausua asiasta tältä osin, koska kansallinen tuomioistuin lopulta peruutti ennakkoratkaisukysymyksensä asianosaisten tehtyä asiassa sovinnon.³

3. Tämän edellä mainitun asian tavoin yhteisöjen tuomioistuimella on tässä tapauksessa tilaisuus tutkia niin sanotun forum non conveniens -periaatteen yhteensopivuutta Brysselin yleissopimuksen kanssa. Tämän niin sanotun common law -maissa tunnetun periaatteen mukaan tietyn valtion tuomioistuin voi luopua laissa säädetyn toimivaltansa käyttämisestä katsoessaan, että riidan ratkaiseminen olisi asianmukaisempaa toisen valtion tuomioistuimessa.

3 — Kyseessä on asia C-314/92, Ladenimor, 21.2.1994 annettu määräys asian poistamisesta rekisteristä. Tähän tapaukseen viitataan hyvin usein nimellä Harrods, minkä vuoksi käytän siitä jäljempänä kyseistä nimeä.

4. Tässä asiassa, kuten aikaisemmassakin asiassa, forum non conveniens -periaatteen yhteensopivuus Brysselin yleissopimuksen kanssa tulee esille ainoastaan sopimusvaltion tuomioistuimen ja muun kuin sopimusvaltion tuomioistuimen välisissä suhteissa eikä eri sopimusvaltioiden tuomioistuinten välisissä suhteissa. Kysymyksen johdosta on siis pohdittava Brysselin yleissopimuksen alueellista tai henkilöllistä soveltamisalaa. Vaikka tämä kysymyksenasettelu on pitkälti toisenlainen, sillä on tietty liittymä parhailaan vireillä olevaan lausuntomenettelyyn, joka koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla tehtävää tarkistettua Luganon yleissopimusta.⁴

5. On myös paikallaan todeta, että yhteisöjen tuomioistuin on äskettäin tutkinut toista niin sanotun common law -maissa tunnettua

järjestelmää, jota kutsutaan nimellä ”anti-suit injunctions”. Tämän järjestelmän mukaisesti kansallinen tuomioistuin voi antaa määräyksen, jolla kielletään siinä vireillä olevan oikeudenkäynnin asianosaista nostamasta kannetta tai jatkamasta oikeudenkäyntiä toisen valtion tuomioistuimessa, kun ilmenee, että tämä asianosainen toimii vilpillisessä mielessä tarkoituksenaan häiritä jo vireillä olevaa oikeudenkäyntiä. House of Lords kysyi yhteisöjen tuomioistuimelta, onko tämä järjestelmä yhteensopiva Brysselin yleissopimuksen kanssa, kun sitä sovelletaan eri sopimusvaltioiden tuomioistuinten välillä. Yhteisöjen tuomioistuin vastasi tähän asiassa Turner⁵ antamassaan tuomiossa kieltävästi.

6. Tässä asiassa annettu tuomio on syytä panna merkille, vaikka niin sanotun anti-suit injunctions -järjestelmän tavoite ja täytäntöönpanon edellytykset poikkeavat huomattavasti forum non conveniensin tavoitteesta ja täytäntöönpanon edellytyksistä ja vaikka toisin kuin esillä olevassa asiassa, asiassa Turner ei tullut millään tavoin esille Brysselin yleissopimuksen alueellinen tai henkilöllinen soveltamisala. Kuten julkisasiamies Ruiz-Jarabo Colomer korosti asiassa Turner antamassaan ratkaisuehdotuksessa, molemmat järjestelmät edellyttävät ”jonkinlaista arviota siitä, onko kanteen nostaminen tietystä tuomioistuimessa asianmukaista”.⁶

4 — Lausunto 1/03. Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 16 päivänä syyskuuta 1988 tehty Luganon yleissopimus on Brysselin yleissopimuksen kanssa rinnakkainen sopimus, sillä sen sisältö on lähes identtinen Brysselin yleissopimuksen kanssa. Luganon yleissopimus sitoo kaikkia yhteisön jäsenvaltioita (Brysselin yleissopimuksen osapuolia) sekä Islannin tasavaltaa, Norjan kuningaskuntaa, Sveitsin valaliittoa ja Puolan tasavaltaa. Tätä yleissopimusta on tarkoitus tarkistaa sen sisällön mukauttamiseksi tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22 päivänä joulukuuta 2000 annettu neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 (EYVL L 12, s. 1) sisällön kanssa. Tällä asetuksella on äskettäin korvattu Brysselin yleissopimus, kuten jäljempänä todetaan. Yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saatettu lausuntopyyntö koskee sitä, kuuluuko tarkistettua yleissopimusta koskevan ehdotuksen tekeminen yhteisön yksinomaiseen toimivaltaan vai yhteisön ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan. Kysymyksen johdosta on tutkittava, missä määrin yleissopimusta koskevan ehdotuksen alueellinen tai henkilöllinen soveltamisala kattaa asetuksen soveltamisalan. Tällä kysymyksellä on yhteys Brysselin yleissopimuksen alueelliseen tai henkilölliseen soveltamisalaan, sillä kyseisen yleissopimuksen korvannessa asetuksessa toistetaan pääosin sen määräykset.

5 — Asia C-159/02, Turner, tuomio 27.4.2004 (Kok. 2004, s. I-3565).

6 — Ks. 35 kohta.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

jo siinä menettelyssä, jossa tehdään toisessa sopimusvaltiossa tunnustettavissa ja täytäntöön pantavissa oleva tuomioistuimen päätös.

A Brysselin yleissopimus

7. Brysselin yleissopimuksen, joka on tehty Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksen 220 artiklan (josta on tullut EY:n perustamissopimuksen 220 artikla, josta puolestaan on tullut EY 293 artikla) perusteella,⁷ tarkoituksena on sen johdanto-osan mukaan pyrkiä "vahvistamaan yhteisössä sinne sijoittautuneiden henkilöiden oikeus-suojaa".

8. Sen ainoan perustelukappaleen mukaan sopimuspuolet katsovat "tätä varten välttämättömiksi määritellä tuomioistuintensa kansainvälinen toimivalta, helpottaa tuomioiden tunnustamista ja luoda nopeutettu menettely tuomioiden, virallisten asiakirjojen (actes authentiques) ja tuomioistuimessa tehtyjen sovintojen täytäntöönpanon turvaamiseksi".

9. Brysselin yleissopimus on siten niin sanotun kaksoissopimuksena tunnettu yleissopimus, koska se sisältää paitsi tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä, myös suoran toimivallan määräyksiä, joita voidaan soveltaa alkuperäisessä sopimusvaltiossa eli

10. Suoran toimivallan määräyksiä sovelletaan, kun riita liittyy tai kuuluu jollain tavoin tietyn sopimusvaltion alueelle. Tämä liittymisen tai kuuluminen on useimmiten seurausta *vastaajan kotipaikasta* ja joissakin tapauksissa *riidan kohteesta* tai *asianosaisten tahdosta*.

11. *Vastaajan kotipaikka* on toimivaltaa koskevan pääsäännön perusteena. Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että "kanne sitä vastaan, jolla on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon valtion tuomioistuimissa, jolle tämän yleissopimuksen määräyksistä muuta johdu". Näin ollen silloin, kun vastaajalla on kotipaikka sopimusvaltiossa, tuon valtion tuomioistuimet ovat periaatteessa toimivaltaisia.

12. Yleissopimuksen 3 artiklassa täsmennetään tämän pääsäännön sisältöä. Sen ensimmäisen kohdan mukaan "sellaista henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisen sopimusvaltion tuomioistuimessa ainoastaan tämän osaston 2–6 jakson määräysten nojalla". Tämän logiikan mukaisesti kyseisen artiklan toisessa kohdassa kielletään kantajaa vetoamasta näitä henkilöitä vastaan niin sanottuihin

7 — Tässä artiklassa määrätään, että "jäsenvaltiot ryhtyvät keskenään tarvittaessa neuvotteluihin taatakseen kansalaistensa hyväksi — — tuomioistuinten päätösten — — vastavuoeroiseen tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon sovellettujen menettelyjen yksinkertaistamisen".

poikkeuksellisiin toimivaltasäännöksiin (jotka olisivat voimassa sopimusvaltioissa), eli säännöksiin, joiden vaikutuksena nämä henkilöt eivät kuuluisi kotipaikkansa sopimusvaltion tuomioistuinten periaatteellisen toimivallan alaisuuteen, sellaisena kuin siitä on määrätty yleissopimuksen 2 artiklassa.

13. Yleissopimuksen II osaston 2–6 jaksossa (joihin 3 artiklan ensimmäisessä kohdassa viitataan) luetellaan ensinnäkin useita valinnaisia toimivaltamääräyksiä, joiden nojalla kantaja voi päättää nostaa kanteen muun sopimusvaltion kuin vastaajan kotipaikan tuomioistuimessa.⁸

14. Tämän jälkeen niissä vahvistetaan tietyt toimivaltamääräykset, jotka joko velvoittavat nostamaan kanteen tietyn sopimusvaltion tuomioistuimissa, eikä minkään muun sopimusvaltion tuomioistuimissa (mukaan luet-

tuna vastaajan kotipaikan tuomioistuimet),⁹ tai joiden mukaan sopimusvaltion tuomioistuimien voi ratkaista asian, vaikka se ei olisi tavallisesti siihen toimivaltainen yleissopimuksen määräysten vuoksi.¹⁰

15. Nämä viimeksi mainitut (yleissopimuksen 16, 17 ja 18 artiklassa olevat) toimivaltamääräykset perustuvat muuhun riitaa koskevaan liittymään kuin vastaajan kotipaikkaan. Tämä liittymä perustuu joko *riidan kohteeseen* (yleissopimuksen 16 artikla) tai *asianosaisten tahtoon* (kyseisen yleissopimuksen 17 ja 18 artikla).

16. Kun riita ei kuulu tietyn sopimusvaltion alueelle vastaajan kotipaikan, riidan kohteen tai edes asianosaisten tahdon perusteella, sopimusvaltioissa voimassa olevia poikkeuksellisia toimivaltasäännöksiä voidaan periaatteessa edelleen soveltaa. Yleissopimuksen 4 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että ”jos vastaajalla ei ole kotipaikkaa

8 — Näitä valinnaisia toimivaltamääräyksiä sovelletaan muun muassa sopimusta koskevissa asioissa (5 artiklan 1 kohta: sen paikkakunnan tuomioistuimen rinnakkainen toimivalta, jossa kanteessa tarkoitettu velvoite on täytetty), sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevissa asioissa (5 artiklan 3 kohta: sen paikkakunnan tuomioistuimen rinnakkainen toimivalta, missä vahingon aiheuttanut teko sattui), kuluttajasopimuksia koskevissa asioissa (14 artiklan ensimmäinen kohta: sen sopimusvaltion tuomioistuimen rinnakkainen toimivalta, missä kuluttajalla on kotipaikka) sekä asioissa, joissa on useampia vastaajia (6 artiklan 1 kohta: sen tuomioistuimen rinnakkainen toimivalta, jonka alueella jollakin vastaajista on kotipaikka).

9 — Näitä toimivaltamääräyksiä sovelletaan erityisesti asioissa, jotka koskevat esineoikeutta kiinteään omaisuuteen ja kiinteän omaisuuden vuokraa (16 artiklan 1 kohdan a alakohta: sen sopimusvaltion tuomioistuimen yksinomainen toimivalta, jossa kiinteistö sijaitsee), sekä tilanteissa, joissa on tehty nimenomainen oikeuspaikkasopimus (17 artikla: toimivaltaisia ovat ainoastaan tuomioistuin tai tuomioistuimet, jotka asianosaisten ovat nimenneet tuomioistuimen toimivaltaa koskevassa sopimuksessa, jollei 16 artiklassa olevien yksinomaista toimivaltaa koskevien määräysten soveltamisesta muuta johdu).

10 — Brysselin yleissopimuksen 18 artiklassa annetaan toimivalta sopimusvaltion tuomioistuimelle, jossa vastaaja vastaa, vaikka hänellä ei olisi kotipaikkaa tuossa valtiossa, paitsi jos vastaaja on vastannut ainoastaan kiistääkseen tuomioistuimen toimivallan tai jos toinen tuomioistuin 16 artiklan mukaan on yksinomaisesti toimivaltainen. Tällöin puhutaan konkludenttisesta oikeuspaikkasopimuksesta.

missään sopimusvaltiossa, tuomioistuimen toimivalta määräytyy kussakin sopimusvaltiossa sen oman lain mukaan, jollei 16 artiklan määräyksistä muuta johdu”.¹¹

17. Näiden kaikkien toimivallan jakoa koskevien määräysten jälkeen Brysselin yleissopimuksessa määrätään tietyistä menettelyistä toimivaltamääräyksien täytäntöönpanoa varten. Näillä menettelyillä, jotka koskevat vireilläoloa ja samassa yhteydessä käsiteltäviä kanteita, on tarkoitus estää eri sopimusvaltioiden tuomioistuinten antamat ristiriitaiset tuomiot.

18. Yleissopimuksen vireilläoloa koskevassa 21 artiklassa määrätään, että ”jos eri sopimusvaltioiden tuomioistuimissa nostetaan samojen asianosaisten välillä samaa asiaa koskevia kanteita, muiden tuomioistuinten kuin sen, jossa kanne on ensin nostettu, – – on keskeytettävä asian käsittely, kunnes on ratkaistu, että tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen”, ja mikäli näin on, jätettävä tuon tuomioistuimen toimivallan vuoksi asia tutkimatta.

19. Samassa yhteydessä käsiteltävien kanteiden osalta yleissopimuksen 22 artiklassa määrätään, että jos eri sopimusvaltioiden tuomioistuimissa nostetut kanteet liittyvät

toisiinsa, tuomioistuin, jossa kanne on myöhemmin nostettu, voi niin kauan, kuin molemmat kanteet ovat vireillä ensimmäisessä oikeusasteessa, joko keskeyttää asian käsittelyn tai asianosaisten pyynnöstä myös jättää asian tutkimatta, jos toisiinsa liittyvien kanteiden käsittelyn yhdistäminen sanotun tuomioistuimen lain mukaan on sallittua ja se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen tutkimaan molemmat kanteet. Yleissopimuksen 22 artiklan kolmannen kohdan mukaan tätä menettelyä sovelletaan kanteisiin, joiden ”välillä on niin läheinen yhteys, että kanteiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä näyttää tarpeelliselta, jotta vältetään se, että kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä johtaisi ristiriitaisiin tuomioihin”.

20. Kaikkien toimivallan jakoa tai toimivallan täytäntöönpanoa koskevien määräysten systematiikassa Brysselin yleissopimuksen III osastossa on määrätty tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevasta yksinkertaistetusta menettelystä. Tätä menettelyä sovelletaan sopimusvaltion tuomioistuinten antamiin tuomioihin, jotka tunnustetaan ja pannaan täytäntöön toisessa sopimusvaltiossa.

21. Sen jälkeen kun oikeudellisesta yhteistyöstä yksityisoikeudellisissa asioissa oli Amsterdamin sopimuksella tehty osa yhteisön politiikkaa, neuvosto antoi asetuksen N:o 44/2001 EY 61 artiklan c kohdan ja EY 67 artiklan 1 kohdan perusteella. Tällä asetuksella, jolla on tarkoitus korvata Brysselin yleissopimus, toistetaan pääosin sen määräykset ja tehdään samalla joitakin mukautuksia.

11 – Vaikka asetusta N:o 44/2001 ei voida soveltaa pääasian oikeudenkäynnissä, todettakoon, että sen 4 artiklassa on lisätty vielä varaus asianosaisten tahtoon perustuvien poikkeuksellisten toimivaltasääntöjen osalta.

22. Kyseistä asetusta sovelletaan Tanskaa lukuun ottamatta¹² kaikissa jäsenvaltioissa sen voimaantulosta 1.3.2002 lähtien nostettujen kanteiden osalta. Pääasian oikeudenkäynti on tullut vireille ennen 1.3.2002, minkä vuoksi siihen voidaan soveltaa ainoastaan Brysselin yleissopimusta eikä asetusta N:o 44/2001.

B Forum non conveniens -periaate Englannin oikeudessa

23. Forum non conveniens -periaate on ilmaistu ensimmäisen kerran Skotlannin oikeudessa, toisin sanoen oikeusjärjestelmässä, joka perustuu olennaisesti mannermaiseen oikeuteen. Se on saanut lopullisen muotonsa vasta 1800-luvun lopulla ja sen jälkeen juurtunut eri muodoissa muihin maihin, lähinnä niin sanottuihin common law -maihin, etenkin Englantiin, Irlantiin ja Amerikan Yhdysvaltoihin.

12 — Tämä erityistilanne perustuu pöytäkirjaan Tanskan kuningaskunnan asemasta, joka on liitetty sopimukseen Euroopan unionista ja EY:n perustamissopimukseen. Sen perusteella asetusta N:o 44/2001 ei sovelleta Tanskassa, mutta Brysselin yleissopimusta sovelletaan edelleen tämän jäsenvaltion ja muiden jäsenvaltioiden välillä, joita asetus sitoo. Vastaava asema on Yhdistyneellä kuningaskunnalla ja Irlannilla niitä koskevan pöytäkirjan nojalla, joka on niin ikään liitetty sopimukseen Euroopan unionista ja EY:n perustamissopimukseen. Kyseisen pöytäkirjan 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti Yhdistynyt kuningaskunta ja Irlanti ovat kuitenkin ilmoittaneet haltuunsa osallistua asetuksen N:o 44/2001 antamiseen ja soveltamiseen, minkä vuoksi tätä asetusta sovelletaan niihin.

24. Englannin oikeudessa forum non conveniens -periaate on kehittynyt jatkuvasti merkittäväällä tavalla.

25. Nykyisin sen täytäntöönpano täyttää House of Lordsin asiassa Spiliada Maritime Corporation vastaan Cansulex Ltd¹³ vuonna 1986 antamassaan tuomioissa asettamat edellytykset.

26. Kyseinen tuomioistuin vahvisti periaatteen, jonka mukaan ”asian käsittely voidaan keskeyttää forum non conveniens -periaatteen nojalla ainoastaan, jos tuomioistuin on vakuuttunut siitä, että on olemassa toinen niin ikään toimivaltainen tuomioistuin, joka on riidan ratkaisemiseen asianmukainen oikeuspaikka ja jossa toisin sanoen riidan ratkaiseminen voi tapahtua tarkoituksenmukaisesti ottaen huomioon kaikkien asianosaisten intressit ja oikeudenkäytön vaatimukset”.¹⁴ Toisin kuin ilmaisu forum non conveniens voisi antaa ymmärtää, kyse ei siten ole pelkästään siitä, ”sopiiko” asian ratkaiseminen käytännössä tai henkilökohtaisesti tuomarille, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu, muun muassa tuomioistuimen käsitteilyruuhkaan liittyvistä syistä, vaan kyseessä olevan riita-asian kannalta objektiivisesti asianmukaisesta oikeuspaikasta.¹⁵

13 — Jäljempänä asia Spiliada (1987, AC 460). Tässä asiassa annetun tuomion periaatteet näyttävät vastaavan Jamaikalla noudatettuja periaatteita. Ks. vastaavasti pääasian ensimmäisen vastaajan, Jacksonin huomautukset (25 kohta).

14 — Ks. em. asiassa Spiliada annetun tuomion s. 476.

15 — Ibidem, s. 474. Tältä osin forum non conveniens -periaate, jota sovelletaan Englannissa olevaa vastaajaa vastaan nostettuun kanteeseen (jolloin kyse on Englannin oikeudessa ns. tavanomaisesta toimivaltasäännöksestä), voi muistuttaa forum conveniens -periaatetta. Viimeksi mainitun menetelmän mukaisesti silloin, kun kanne on nostettu Englannin ulkopuolella olevaa vastaajaa vastaan (jolloin kyse on Englannin oikeudessa ns. ylimääräisestä toimivaltasäännöksestä), englantilainen tuomioistuin voi kieltää haastelakemuksen tiedoksiannon ulkomaille, jos ulkomainen tuomioistuin on forum conveniens, jolloin kyseessä olevaa oikeudenkäyntiä ei voida jatkaa Englannissa. Ks. tältä osin s. 480–482.

27. Edellä mainitussa asiassa Spiliada annetun tuomion mukaisesti englantilaisen tuomioistuimen on toimittava seuraavalla tavalla.

28. Ensinnäkin tämän on ratkaistava, onko ulkomainen tuomioistuin ”selvästi ja varmasti asianmukaisempi” tuomioistuin.¹⁶ Tässä arvioinnissa määritellään ”kanteen luonnollinen oikeuspaikka” eli ”se, johon oikeusriidalla on lähimmät yhteydet”.¹⁷ Huomioon otettavia liittymiä ovat paitsi käytännölliset ja taloudelliset tekijät (kuten todistajien saatavuus),¹⁸ myös kyseiseen toimintaan sovellettava laki ja asianosaisten asuinpaikka tai heidän toimipaikkansa.¹⁹

29. Toiseksi, sen jälkeen kun tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, on määritellyt ”selvästi ja varmasti asianmukaisemman” ulkomaisen tuomioistuimen, sen on tarkistettava, että kantaja voi ”saada oikeutta” tässä tuomioistuimessa²⁰ ja tarkemmin ottaen ”tehokasta oikeussuojaa”.²¹ Tätä edellytystä on tulkittu suppeasti. Siten pääsääntöisesti asian käsittelyyn lykkäämisestä ei voida kieläytyä pelkästään sillä perusteella, että kan-

taja ei saisi hyväkseen jotakin Englannin oikeuden mukaista etua, kuten vahingonkorvauksen korkeaa tasoa, tehokasta todisteiden hankkimisjärjestelmää tai pidempää kanteen vanhentumisaikaa kuin maassa, jossa kyseessä oleva ulkomainen tuomioistuin sijaitsee.²² House of Lordsin mukaan ”se, että kantaja saisi Englannissa käytävän oikeudenkäynnin perusteella tiettyä etua vastaajan vahingoksi, olisi ristiriidassa objektiivisen lähestymistavan kanssa”, joka liittyy forum non conveniens -periaatteeseen.²³ Tietyissä hyvin erityisissä tapauksissa on kuitenkin otettu huomioon lain tai käytännön syiden asettamat rajoitukset mahdollisuudelle saada avustaja ulkomaisessa tuomioistuimessa sekä mahdottomuus saada oikeusapua kyseisessä tuomioistuimessa käytävään oikeudenkäyntiin, kun tällaista apua on saatavilla Englannissa ja on ilmeistä, että ilman sitä kantaja luopuisi kanteestaan.²⁴

30. Englannin oikeudessa tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, ei tee tällaista tutkimusta viran puolesta vaan ainoastaan asianosaisten vaatimuksesta.²⁵ Vastaajan, joka vetoaa forum non conveniens -periaatteen, on vastustaa oikeudenkäynnin jatkamista kyseisessä toimivaltaisessa tuomioistuimessa osoitettava, että on olemassa niin ikään toimivaltainen ja selvästi ja

16 — Ks. em. asiassa Spiliada annetun tuomion s. 477 (c kohta).

17 — Ibidem, s. 477 ja 478 (d kohta).

18 — Huomattakoon, että niin sanotun common law -maissa annetaan erityisen suuri merkitys todistajien kuulemiselle istunnossa ja että nämä todistajat kattavat muun muassa asiantuntijat.

19 — Ks. em. asiassa Spiliada annetun tuomion s. 478 (d kohta).

20 — Ibidem, s. 482.

21 — House of Lords on käyttänyt tätä ilmaisua asiassa Lubbe antamansa tuomion jälkeen asiassa Lubbe v. Cape plc antamassaan tuomiossa (2000, 1 WLR, 1545, HL) (jäljempänä asia Lubbe).

22 — Idem.

23 — Ks. em. asiassa Spiliada annetun tuomion s. 482.

24 — Ks. vastaavasti Nuyts, A., *L'exception de forum non conveniens (étude de droit international privé comparé)*, thèse ULB, 2001–2002, osa II, 218 kohta ja siinä mainittu House of Lordsin oikeuskäytäntö. Ks. tarkemmin asiassa Cornelly v. RTZ Corporation plc annettu tuomio (1998, AC 854, s. 873 ja 874) ja em. asiassa Lubbe annettu tuomio.

25 — Ks. Nuyts, A., mainittu edellä, 202 kohta.

varmasti asianmukaisempi ulkomainen tuomioistuin.²⁶ Kun tämä ensimmäinen edellytys täyttyy, kantajan, joka haluaa estää kyseisen oikeudenkäyntiväitteen hyväksymisen, on osoitettava, ettei hän voi saada oikeutta kyseessä olevassa ulkomaisessa tuomioistuimessa ja että toisin sanoen toinen edellytys kyseiselle väitteelle ei ole täyttynyt.

31. Tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, tutkii näitä forum non conveniens -periaatteen soveltamisedellytyksiä ”harkintavaltansa käyttäen” siten, että sillä on asiassa laaja harkintavalta.

32. Englannin oikeuden nykyisessä kehitysvaiheessa tämän periaatteen soveltaminen ilmenee asian käsittelyn keskeyttämisellä, eli käsittelyn lykkäämisellä väliaikaisesti ja jopa päivämäärää täsmentämättä ilman, että tuomioistuin luopuisi asian käsittelystä. Näin ollen oikeudenkäyntiä voidaan jatkaa englantilaisessa tuomioistuimessa, mikäli ilmenee esimerkiksi, että ulkomainen tuomioistuin ei lopulta olisi toimivaltainen käsittelemään asiaa tai ettei kantaja voisi saada tuossa tuomioistuimessa tehokasta oikeussuojaa. Kantajan, joka haluaa jatkaa oikeudenkäyntiä, on esitettävä tältä osin tarvittavat todisteet.

33. Perinteisesti on pidetty mahdottomana, että kyseessä olevaan päätökseen asian käsittelyn lykkäämisestä liittyisi asian käsittelyn siirtäminen tai palauttaminen ulkomaiselle

tuomioistuimelle. Tämä menettely edellyttäisi, että ulkomainen tuomioistuin toteaisi olevansa toimivaltainen ja käyttäisi mahdollista toimivaltaansa. Yleisesti kuitenkin katsotaan, että tietyn valtion tuomioistuimet voivat ottaa kantaa vain omaan toimivaltaansa eivätkä toisen valtion tuomioistuinten toimivaltaan. Näin ollen kantajan, joka haluaa pysyä väitteissään, on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin uuden kanteen nostamiseksi ulkomaisessa tuomioistuimessa.

34. Muutoksenhakutuomioistuin voi periaatteessa muuttaa forum non conveniens -väitettä harkintavaltansa käyttäen arvioineen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöstä ainoastaan, jos tämä muutoksenhakutuomioistuin katsoo ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiä perusteluja arvioidessaan, että se on käyttänyt ilmeisen väärin harkintavaltansa.²⁷

C Forum non conveniens -periaatteen kohdalla Yhdistyneen kuningaskunnan liittyttyä Brysselin yleissopimukseen

35. Brysselin yleissopimus, sellaisena kuin se on muutettuna vuoden 1978 liittymissopimuksella, tuli voimaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa 1.1.1987.

26 — Englannin oikeudessa siviiliprosessisäännöksiä koskevan vuoden 1998 uudistuksen jälkeen forum non conveniens -väite on esitettävä oikeudenkäynnin alussa, eli ennen puolustautumista asiakysymyksessä, eikä missä tahansa oikeudenkäynnin vaiheessa. Ks. tältä osin Nuyts, A., mainittu edellä, 204 kohta.

27 — Ks. Nuyts, A., mainittu edellä, 208 kohta.

36. Tässä tarkoituksessa annettiin Civil Jurisdiction and Judgments Act 1982 (vuoden 1982 laki tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioista yksityisoikeudellisissa asioissa). Sen 49 §:ssä säädetään, että ”yksikään tämän lain säännös ei estä sitä, että Yhdistyneen kuningaskunnan tuomioistuin määrää vireillä olevan asian käsittelyn lykkäämisestä, keskeyttää asian käsittelyn – – forum non conveniens -periaatteeseen tukeutuvista syistä – – kun nämä toimenpiteet eivät ole ristiriidassa vuoden 1968 yleissopimuksen kanssa”.

37. Tämä viittaus forum non conveniens -periaatteen mahdolliseen yhteensopimattomuuteen Brysselin yleissopimuksen kanssa on johtanut siihen, että englantilaiset tuomioistuimet ovat tehneet täysin erilaisia arviointeja etenkin silloin, kun kyse on ollut tämän periaatteen soveltamisesta sopimusvaltion ja kolmannen valtion välillä.

38. Toisin kuin High Court of Justice (England & Wales) Chancery Division,²⁸ Court of Appeal on asiassa Harrods (Buenos Aires) Ltd antamassaan tuomiossa²⁹ katsonut, että englantilaiset tuomioistuimet voivat

28 – Ks. vastaavasti asiassa Berisford plc v. New Hampshire Insurance Co. annettu tuomio (1990, 2 QB 631) ja asiassa Arkwright Mutual Insurance Co. v. Bryanston Insurance Co. Ltd annettu tuomio (1990, 2 QB 649). Näissä tuomioissaan High Court katsoi, että forum non conveniens -mekanismiin täytäntöönpano olisi vastoin Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan pakottavuutta ja toimivaltamäärysten yhdenmukaista soveltamista sopimusvaltioissa.

29 – Jäljempänä asia Harrods (1992, Ch. 72, CA). Kyseinen tuomio annettiin asiassa, jossa vastakkain olivat Englannin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, jolla oli kotipaikka Englannissa mutta joka oli harjoittanut toimintaansa kokonaisuudessaan Argentiinassa, jossa sijaitivat sen päätöksenteko- ja valvontaelimet (Harrods Buenos Aires -yhtiö) sekä sen suurin osakeomistaja (sveitsiläinen yhtiö Intercomfinanz), ja sen vähemmistöosakas (sveitsiläinen yhtiö Ladenimor) ja joka koski kyseisen englantilaisen yhtiön hallintoitlin liittyvää riitaa.

forum non conveniens -periaatteen nojalla luopua käyttämästä yleissopimuksen 2 artiklan mukaista toimivaltaansa (vastaajan kotipaikan ollessa Yhdistyneessä kuningaskunnassa), kun muussa kuin sopimusvaltiossa on asianmukaisempi tuomioistuin ja kun asiassa ei ole millään tavoin kyse muun sopimusvaltion kuin Yhdistyneen kuningaskunnan tuomioistuinten toimivallasta. Court of Appealin päätöksensä tueksi hyväksymät perustelut voidaan tiivistää seuraavasti.

39. Ensinnäkin ETY:n perustamissopimuksen 220 artiklasta, jonka perusteella Brysselin yleissopimus on tehty, seuraa, että siinä olevia toimivaltamääryksiä voidaan soveltaa ainoastaan sopimusvaltioiden välisissä suhteissa.³⁰

40. Lisäksi tilanteessa, jossa yleissopimuksen 2 artikla olisi pakottava sopimusvaltion ja muun kuin sopimusvaltion välisissä suhteissa, englantilainen tuomioistuin – joka olisi tämän artiklan perusteella toimivaltainen – ei voisi keskeyttää asian käsittelyä oikeuspaikkasopimukseen taikka vireilläoloon tai samassa yhteydessä käsiteltäviin kanteisiin liittyvistä syistä, jos vaihtoehtoinen tuomioistuin ei sijaitse sopimusvaltiossa. Brysselin yleissopimuksen 17, 21 ja 22 artiklaa, joissa määrätään toimivallan jakomenehtelmistä tällaisilla perusteilla, voitaisiin soveltaa ainoastaan eri sopimusvaltioiden tuomioistuinten välisissä suhteissa. Court of Appealin mukaan tällaiset seuraukset olisivat

30 – Ibidem, s. 96 ja 103.

kuitenkin vastoin Brysselin yleissopimuksen laatijoiden tarkoitusta. Tästä seuraa sen mukaan, että Brysselin yleissopimuksen 2 artiklaa ei voida pitää pakottavana, kun ainoa kyseessä oleva toimivaltaristiriita koskee yhden ainoan sopimusvaltion tuomioistuintuimia ja kolmannen valtion tuomioistuintuimia.³¹

41. Forum non conveniens -periaatteen soveltaminen englantilaisen tuomioistuimen ja muun kuin sopimusvaltion tuomioistuimen välisissä suhteissa ei ole Court of Appealin mukaan vastoin yleissopimuksella tavoiteltua päämäärää tuomioiden vapaasta liikkuvuudesta Euroopassa, sillä jos kyseessä oleva englantilainen tuomioistuin luopuu toimivaltansa käyttämisestä, se ei nimenomaan anna minkäänlaista aineellista tuomiota, joka voitaisiin tunnustaa ja panna täytäntöön muissa sopimusvaltioissa.³²

42. Court of Appeal on päätellyt tästä, että Brysselin yleissopimus ei ole esteenä sille, että englantilainen tuomioistuin keskeyttää asian käsittelyn forum non conveniens -periaatteen mukaisesti, ”mikäli ainoa vaihtoehtoinen tuomioistuin sijaitsee muussa kuin sopimusvaltiossa”.³³

31 — Ibidem, s. 97 ja 98.

32 — Ibidem, s. 97.

33 — Ibidem, s. 103 (d kohta).

43. House of Lords, jolta haettiin muutosta tähän tuomioon, oli päättänyt pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta tältä osin ennakkoratkaisua.³⁴ Kuten edellä on jo todettu, nämä ennakkoratkaisukysymykset lopulta peruutettiin asianosaisten tehtyä asiassa sovinnon.

44. Joitakin vuosia myöhemmin House of Lords korosti edellä mainitussa asiassa Lubbe antamassaan tuomiossa,³⁵ että ”tähän kysymykseen ei ole selvää vastausta”, mutta se päätti olla saattamatta asiaa uudelleen yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi, koska sen antamasta vastauksesta riippumatta forum non conveniens -periaatetta ei kuitenkaan olisi voitu soveltaa asiassa, sillä kantajilla ei ollut mahdollisuutta saada

34 — Ennakkoratkaisukysymykset oli muotoiltu seuraavasti:

- ”1) Koskeeko vuoden 1968 yleissopimus sopimusvaltion tuomioistuinten toimivaltaa, kun toisen sopimusvaltion tuomioistuinten kanssa ei ole toimivaltaa koskevaa riitaa?
- 2) a) Onko vuoden 1968 yleissopimus esteenä sille, että kun tuomioistuimen toimivalta perustuu tämän yleissopimuksen 2 artiklaan, sopimusvaltion tuomioistuin käyttää kansalliseen lakiin perustuvaa harkintavaltansa ja luopuu käyttämästä toimivaltansa kolmannen valtion tuomioistuinten hyväksi sellaisen kanteen osalta, joka on nostettu henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka tämän sopimusvaltion alueella, jos kyse ei ole muiden sopimusvaltioiden tuomioistuinten tähän yleissopimukseen perustuvasta toimivallasta?
- b) Jos kysymykseen vastataan myöntävästi, onko yleissopimus joka tapauksessa esteenä tälle vai ainoastaan joissakin tapauksissa, ja jos näin on, niin missä tapauksissa?
- 3) a) Jos kysymykseen 2 vastataan myöntävästi, voiko sopimusvaltion tuomioistuin kuitenkin vuoden 1968 yleissopimuksen perusteella käyttää kansalliseen lakiin perustuvaa harkintavaltansa ja luopua käyttämästä toimivaltansa kolmannen valtion tuomioistuinten hyväksi sellaisen kanteen osalta, joka on nostettu myös sellaista toista vastaajaa vastaan, jolla ei ole kotipaikkaa sopimusvaltion alueella?
- b) Onko vastaus kysymykseen 3 erilainen, jos sen seurauksena, että tuomioistuin luopuu käyttämästä toimivaltansa yhtä vastaajista vastaan nostetun kanteen osalta, on kanteen hylkääminen siltä osin kuin se kohdistuu toista vastaajaa vastaan, jolla puolestaan on kotipaikka kyseisen sopimusvaltion alueella?”

35 — Ks. viite 21.

asiaansa käsitellyksi ”vaihtoehtoisessa” oikeuspaikassa.³⁶

45. Joidenkin mielestä House of Lords on tässä lisähuomautuksessaan ilmaissut vakavan epäilyksen Court of Appealin asiassa Harrods antaman tuomion perusteltavuudesta.³⁷

II Tosiseikat ja pääasian oikeudenkäynti

46. Andrew Owusu, joka on Yhdistyneen kuningaskunnan kansalainen ja jolla on kotipaikka Englannissa, joutui 10.10.1997 vakavaan onnettomuuteen lomallaan Jamaikalla. Sukeltaessaan meressä paikassa, jossa vesi ulottui hänen vyötäisilleen, hän osui vedenpinnan alapuolella olevaan hiekkasärkkään ja hänen viides kaulanikamansa murtui, jonka johdosta hän halvaantui.

47. Tämän onnettomuuden seurauksena Owusu nosti Englannissa vahingonkorvauskanteen Jacksonia vastaan, jolla on niin ikään kotipaikka tässä jäsenvaltiossa.³⁸ Viimeksi mainittu henkilö oli vuokrannut Owusulle

huvilan, jossa hän oleskeli Jamaikalla ja jonka lähistöllä hän loukkaantui. Tämän kanteensa tueksi Owusu väittää, että kyseisessä sopimuksessa, jonka mukaan hänellä oli oikeus käyttää yksityistä uimarantaa, määrättiin implisiittisesti, että uimaranta olisi kohtuullisen turvallinen tai että siihen ei liittyisi kätkeytyjä vaaroja.

48. Ensimmäinen vastaaja on puolustukseensa esittänyt forum non conveniens -väitteen ja vaatinut näin ollen asian käsittelyn keskeyttämistä. Sen lisäksi, että riidalla on läheisemmät yhteydet Jamaikaan kuin Englantiin, kyseinen vastaaja väittää, että hänen majoituksen tarjoamista Jamaikalla koskeva vakuutuksensa ei kata korvausta vahingosta, jonka muu kuin jamaikalainen tuomioistuimistö toteaa, ja että vahingonkorvausvastuuta ja vahingon korvaamista koskevat kysymykset ratkaistaan Jamaikalla ja Englannissa pääosin samalla tavoin.

49. Owusu on vaatinut myös useiden jamaikalaisien yhtiöiden saattamista vastuuseen englantilaisissa tuomioistuimissa. Hänen nostamansa kanteen kohteena ovat muun muassa Mamme Bay Club Ltd (joka omistaa Mamme Bayn uimarannan, jonka käyttöä koskeva lupa Owusulle oli annettu),³⁹ The Enchanted Garden Resorts & Spa Ltd (joka omistaa lomakeskuksen lähellä kyseistä

36 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 28 kohta.

37 — Ks. mm. Nuyts, A., mainittu edellä (181 kohta), ja Fentiman, R., ”Outsting Jurisdiction in the European Judicial Area”, *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 2000, s. 109, ja *Stays and the European Conventions: End-Game?*, CLJ 10, 2001, s. 11.

38 — Jäljempänä ensimmäinen vastaaja.

39 — Jäljempänä kolmas vastaaja.

uimarantaa, jota myös asiakkaat saivat käyttää⁴⁰ ja Town & Country Resorts Ltd (joka omistaa suuren hotellin kyseisen uimarannan vieressä ja jolle on myönnetty lupa käyttää uimarantaa sillä edellytyksellä, että se vastaa rannan hallinnoinnista, kunnossapidosta ja valvonnasta).⁴¹

50. Kaikkia näitä jamaikalaisia yhtiöitä vastaan on esitetty sopimukseen perustumattomia vahingonkorvausvaatimuksia. Kantajan mukaan nämä yhtiöt eivät olleet toteuttaneet tarvittavia toimenpiteitä varoittaakseen uimareita veden alla olevien hiekkasärkkien aiheuttamasta vaarasta, vaikka tällaiset toimenpiteet olisivat olleet aivan ehdottomia, sillä kaksi vuotta aikaisemmin englantilainen lomailija oli joutunut samankaltaisissa olosuhteissa yhtä vakavaan onnettomuuteen, jonka johdosta jamaikalaisissa tuomioistuimissa (kaikilla vastaajilla oli kotipaikka tässä valtiossa) oli nostettu vahingonkorvauskanne.

51. Englannissa sovellettavien siviiliprosessisäännösten mukaisesti Owusu on pyytänyt lupaa haastaa kyseessä olevat jamaikalaiset yhtiöt englantilaisiin tuomioistuimiin. Englantilainen tuomari (Deputy District Judge Beever) on antanut hänelle tällaisen luvan. Haastehakemus on kuitenkin ilmeisesti annettu tiedoksi ainoastaan kolmelle näistä yhtiöistä (eli kolmannelle, neljännelle ja kuudennelle vastaajalle).

52. Viimeksi mainitut ovat väittäneet, että englantilainen tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, ei ole toimivaltainen. Osa vastaajista on myös vaatinut sitä olemaan käsittelemättä kannetta ja hyväksymään oikeudenkäynnin jatkamisen ulkomailla. Niiden mukaan ainoastaan jamaikalaiset tuomioistuimet ovat toimivaltaisia, kun otetaan huomioon riidan eri liittymät Jamaikaan.

53. Tuomari Bentley QC (joka toimi Deputy High Court Judgea Schefffieldissä) hylkäsi 16.10.2001 antamallaan määräyksellä kaikki vastaajien esittämät puolustautumisperusteet.

54. Tarkastellessaan ensimmäisen vastaajan esittämää forum non conveniens -väitettä hän katsoi, että yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Group Josi 13.7.2000 antama tuomio⁴² on esteenä asian käsittelyn keskeyttämiselle pelkästään sillä perusteella, että tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, ei olisi asianmukainen tuomioistuin ratkaisemaan riitaa. Kyseisessä asiassa antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin oli katsonut, että Brysselin yleissopimuksen toimivaltamääräyksiä sovelletaan lähtökohtaisesti oikeusriitaan, kun vastaajalla on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa.⁴³ Ensimmäisenä oikeusasteena asiaa käsitelleen tuomarin

40 — Jäljempänä neljäs vastaaja.

41 — Jäljempänä kuudes vastaaja.

42 — Asia C-412/98 (Kok. 2000, s. I-5925).

43 — Tältä osin tuomari Bentley QC viittaa erityisesti em. asiassa Group Josi annetun tuomion 59–61 kohtaan.

mukaan tämä yhteisöjen tuomioistuimen tulkinta Brysselin yleissopimuksesta oli risti-riidassa Court of Appealin joitakin vuosia aikaisemmin asiassa Harrods esittämän tulkinnan kanssa.⁴⁴ Koska hänellä ei ollut oikeutta esittää yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymystä tämän seikan selvittämiseksi,⁴⁵ hän katsoi, että edellä mainitussa asiassa Group Josi annetun tuomion valossa hän ei voinut keskeyttää asian käsittelyä ensimmäisen vastaajan (Jacksonin) osalta, sillä tällä oli kotipaikka sopimusvaltiossa.

55. Ensimmäisenä oikeusasteena asiaa käsitellyt tuomari hylkäsi myös muiden vastaajien (kolmannen, neljännen ja kuudennen vastaajan) esittämät puolustautumisperusteet, vaikka Brysselin yleissopimuksen toimivaltamääräyksiä ei voitaisi soveltaa näihin vastaajiin kyseessä olevassa asiassa ja vaikka Jamaika olisi ilmeisesti Englantia asianmukaisempi oikeuspaikka kyseisen riidan ratkaisemiseen.

56. Koska asian käsittelyä ei voitu keskeyttää ensimmäisen vastaajan osalta, hän katsoi, että saman täytyi koskea myös muita vastaajia. Mikäli näin ei olisi, olisi riski siitä, että kahden eri valtion (Yhdistyneen kuningaskunnan ja Jamaikan) tuomioistuimet saattaisivat antaa tuomion samoista tosiseikoista saman tai samankaltaisen todistusaineiston perusteella päätyen eri lopputuloksiin. Näissä olosuhteissa ensimmäisenä oikeusasteena

asiaa käsitellyt tuomari katsoi, että Englanti, eikä Jamaika, oli asianmukainen tuomioistuinin koko oikeusriidan ratkaisemiseen.

57. Ensimmäinen, kolmas, neljäs ja kuudes vastaaja ovat hakeneet tähän ensimmäisen oikeusasteen antamaan määräykseen muutoista Court of Appealissä.

58. Viimeksi mainitut vastaajat väittävät, että Brysselin yleissopimusta ei voida soveltaa riidanalaiseen tilanteeseen, minkä vuoksi kyseinen yleissopimus ei voi olla tässä tapauksessa esteenä forum non conveniens-periaatteen soveltamiselle. Väitteensä tueksi vastaajat ovat esittäneet eri perusteluja, joissa toistetaan pääosin Court of Appealin edellä mainitussa asiassa Harrods antaman tuomion perustelut.

59. Kyseiset vastaajat väittävät, että Brysselin yleissopimuksella käyttöön otettua tuomioistuinten toimivallan jakoa koskevaa järjestelmää voidaan soveltaa ainoastaan sopimusvaltioiden välisissä suhteissa, eikä sopimusvaltion ja kolmannen valtion välillä tilanteissa, jossa ei ole lainkaan kyse toimivallan jaosta toisen sopimusvaltion kanssa.

60. Vastaajat korostavat vielä, että mikäli yleissopimuksen 2 artikla olisi pakottava — myös sopimusvaltion ja muun kuin sopimusvaltion välisissä suhteissa — englantilaisen

44 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 35–39 kohta.

45 — Tämä perustuu tuomioistuimen toimivaltaa ja tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27.9.1968 allekirjoitetun yleissopimuksen tulkittamisesta yhteisöjen tuomioistuimessa 3.6.1971 tehdyn pöytäkirjan 2 artiklaan.

tuomioistuimen pitäisi todeta olevansa toimivaltainen käsittelemään sellaista henkilöä vastaan nostettua kannetta, jolla on kotipaikka Englannissa, vaikka samanlainen tai samankaltainen oikeudenkäynti olisi jo vireillä muun kuin sopimusvaltion tuomioistuimissa tai vaikka viimeksi mainittujen hyväksi olisi tehty oikeuspaikkasopimus. Tällä tavoin päädyttäisiin lopputulokseen, joka olisi yleissopimuksen tarkoituksen vastainen.

takin poikkeuksia 2 artiklaan, vaikka yleissopimuksessa ei ole nimenomaisesti määrätty tällaisista poikkeuksista. Näin voisi olla joko silloin, kun sopimusvaltion käsiteltäväksi saatettu oikeusriita on jo vireillä muun kuin sopimusvaltion tuomioistuimessa, tai kun kyseinen oikeusriita koskee esineoikeutta kolmannessa valtiossa sijaitsevaan kiinteistöön taikka silloin, kun asianosaiset ovat sopineet riitonsa ratkaisemisesta tällaisen valtion tuomioistuimissa.

61. Owusu väittää puolestaan, että Brysselin yleissopimus ei koske pelkästään usean eri sopimusvaltion tuomioistuinten toimivaltaa koskevia ristiriitoja. Yleissopimuksen soveltamisen rajoittaminen tällaisiin ristiriitoihin vaikuttaisi yleissopimuksen 2 artiklan tärkeimpään tavoitteeseen eli oikeusturvan takaamiseen toimivaltaisen tuomioistuimen ennakoitavuuden vuoksi.

62. Lisäksi Owusu väittää edellä mainitussa asiassa Group Josi annettuun tuomioon vedoten, että yleissopimuksen 2 artiklassa oleva toimivaltaa koskeva pääsääntö on pakottava ja että siitä voidaan poiketa ainoastaan yleissopimuksessa nimenomaisesti määrättyissä tapauksissa, eikä tästä ole kyse riidanalaisessa tilanteessa.

63. Owusun mukaan erityisissä tilanteissa (jotka eivät vastaa pääasian oikeusriidan tilannetta) voitaisiin kuitenkin hyväksyä joi-

III Ennakkoratkaisukysymysten merkitys ja sisältö

64. Asianosaisten esittämät väitteet huomioon ottaen Court of Appeal on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Onko tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan vuonna 1968 allekirjoitetun Brysselin yleissopimuksen kanssa ristiriidassa se, että kantajan väittäessä tuomioistuimen toimivallan perustuvan yleissopimuksen 2 artiklaan sopimusvaltion tuomioistuin käyttää sille kansallisen oikeuden mukaan kuuluvaa harkintavaltaa ja päättää sopimukseen kuulumattoman valtion tuomioistuinten hyväksi olla käsittelemättä kannetta, joka on nostettu henki-

löö vastaan, jolla on kotipaikka kyseisessä sopimusvaltiossa,

- a) jos kyseessä ei ole minkään muun vuonna 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen sopimusvaltion tuomioistuimen toimivalta
- b) jos menettelyllä ei ole mitään muuta liittymää mihinkään muuhun sopimusvaltioon?

2) Mikäli vastaus ensimmäisen kysymyksen a) tai b) kohtaan on myönteinen, koskeeko se kaikkia tilanteita vai ainoastaan joitakin, ja jos näin on, niin mitä tilanteita?"

65. Court of Appealin mukaan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä, edellä mainitussa asiassa Group Josi annettu tuomio mukaan lukien, ei saada täsmällistä vastausta näihin kysymyksiin. Se toteaa, että sillä on ollut useita kertoja tilaisuus tutkia tällaisia kysymyksiä ja vahvistaa asiassa Harrods antamansa tuomion mukainen oikeuskäytäntö joko Brysselin yleissopimuksen tai Luganon yleissopimuksen osalta.⁴⁶

66. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin kiinnittää yhteisöjen tuomioistui-

men huomiota siihen, että mikäli viimeksi mainittu hyväksyisi kantajan esittämän tulkinnan yleissopimuksen 2 artiklasta ja mikäli se itse (ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin) katsoisi, että kantajan ensimmäistä vastaajaa vastaan vireille saattama oikeusriita on todellinen (eikä puhtaasti kuvitteellinen), muita vastaajia vastaan nostettujen kanteiden käsitteleminen yhdessä Englannissa käytävässä oikeudenkäynnissä voisi aiheuttaa erityisiä ongelmia.

67. Mikäli kanteet käsiteltäisiin yhdessä, Englannissa annettu tuomio, jossa ratkaistaan oikeusriita aineellisesti ja joka olisi tarkoitus panna täytäntöön Jamaikalla, voisi olla ristiriidassa joidenkin tässä maassa voimassa olevien ulkomaisten tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevien säännösten kanssa. Mikäli kanteita ei sen sijaan käsiteltäisi yhdessä, englantilainen ja jamaikalainen tuomioistuin saattaisivat antaa keskenään ristiriitaiset tuomiot, vaikka niiden ratkaistavana olisi sama riita saman tai samankaltaisen todistusaineiston perusteella.⁴⁷

68. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin on viitannut näihin kolmannen, neljännen ja kuudennen vastaajan tilannetta koskeviin perusteluihin vain taustatietoina kiinnittääkseen yhteisöjen tuomioistuimen huomion siihen, mikä vaikutus sen tulkinnalla Brysselin yleissopimuksen 2 artiklasta pelkästään ensimmäisen vastaajan tilanteen kannalta voisi olla koko riidan ratkaisuun. On nimittäin selvää, että kolmatta, neljättä ja

⁴⁶ — Ks. ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen 47 kohta.

⁴⁷ — Ks. ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen 33–35 kohta.

kuudetta vastaajaa koskeva riidan osa ei voi kuulua Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan soveltamisalaan, sillä viimeksi mainituilla on kotipaikka muussa kuin sopimusvaltiossa.

2 artiklan soveltamista pitää poissuljettuna muun muassa 16 artiklan yksinomaista toimivaltaa koskevien määräysten mahdollisen "heijastevaikutuksen" vuoksi, kun tässä artiklassa tarkoitettut liittymät sijaitsevat muun kuin sopimusvaltion alueella.

69. Ennakkoratkaisukysymysten sisällön tämentämiseksi on vielä korostettava komission tavoin,⁴⁸ että pääasian oikeusriidassa ei ole kysymys vireilläolosta tai samassa yhteydessä käsiteltävistä kanteista siten, että kolmannen valtion tuomioistuimessa olisi saatettu vireille oikeudenkäynti ennen kanteen nostamista sopimusvaltion tuomioistuimessa, eikä myöskään kolmannen valtion tuomioistuinten hyväksi tehdystä oikeuspaikkasopimuksesta. Näin ollen ei ole tarpeen tutkia, voidaanko Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan soveltamista pitää näissä tapauksissa poissuljettuna, kuten pääasian vastaajat esittävät (Court of Appealin asiassa Harrods antamaan tuomioon vedoten).

71. Katson Owusun, komission sekä Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen (jotka ovat kaikki ottaneet suullisesti kantaa näihin eri tapauksiin) tavoin, että yhteisöjen tuomioistuimen antaman vastauksen on rajoituttava siihen, mikä on pääasian oikeusriidan ratkaisemiseksi ehdottoman välttämätöntä.

72. Tästä syystä ehdotan, että ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys muotoillaan uudelleen siten, että tutkittavana olevan ongelman kentän eri vaiheet tuodaan esiin, ja että toinen ennakkoratkaisukysymys jätetään tutkimatta.

70. Lisäksi kuten Owusu on korostanut,⁴⁹ vaikka pääasian oikeudenkäynnillä on tosiasiallinen liittymä kolmanteen valtioon, on selvää, että tämä liittymä on luonteeltaan toisenlainen kuin Brysselin yleissopimuksen 16 artiklan mukaiseen sopimusvaltion tuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan perustuvat liittymät. Näissä olosuhteissa ei ole myöskään tarpeen tutkia, voidaanko tässä tapauksessa Brysselin yleissopimuksen

73. Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys on mielestäni jaettava kahteen erilliseen kysymykseen, joista toinen edeltää toista siten, että ensimmäiseen kysymykseen on vastattava ennen seuraavan kysymyksen tarkastelua. Ennen kuin tutkitaan, onko Brysselin yleissopimus esteenä sille, että sopimusvaltion tuomioistuin luopuu käyttämästä Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan mukaista toimivaltaansa sillä perusteella, että muun kuin sopimusvaltion tuomioistuimella

48 — Ks. komission kirjallisten huomautusten 47 ja 48 kohta sekä 82–88 kohta.

49 — Ks. hänen kirjallisten huomautustensa 32 kohta.

olisi paremmat valmiudet ratkaista asia aineellisesti, on vielä määritettävä kantajan esittämällä tavalla, voidaanko kyseisen yleissopimuksen 2 artiklaa tosiasiallisesti soveltaa esillä olevassa asiassa, jolloin tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, voi perustaa toimivaltansa tähän artiklaan.

74. Näin ollen katson, että ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen on ymmärrettävä jakautuvan kahteen osaan, seuraavalla tavalla.

75. Ensinnäkin tällä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin haluaa selvittää, voidaanko Brysselin yleissopimuksen 2 artiklaa soveltaa silloin, kun kantajalla ja vastaajalla on kotipaikka samassa sopimusvaltiossa ja kun niiden välisellä oikeusriidalla tämän sopimusvaltion tuomioistuimissa on tiettyjä liittymiä kolmanteen valtioon, eikä toiseen sopimusvaltioon, jolloin ainoa tässä oikeudenkäynnissä esille tuleva toimivallan jakoa koskeva kysymys koskee yksinomaan sopimusvaltion tuomioistuinten ja kolmannen valtion tuomioistuinten välisiä suhteita eikä eri sopimusvaltioiden tuomioistuinten välisiä suhteita.

76. Toisin sanoen asiassa on ratkaistava, kuuluuko pääasian oikeudenkäynnin tilanne Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan alueelliseen tai henkilölliseen soveltamisalaan.

77. Mikäli tähän alustavaan kysymykseen vastataan myöntävästi, kansallinen tuomioistuin haluaa tietää, onko Brysselin yleissopimus esteenä sille, että sopimusvaltion tuomioistuin — jonka toimivalta perustuu kyseisen yleissopimuksen 2 artiklaan — luopuu harkintavaltansa mukaisesti tämän toimivallan käyttämisestä sillä perusteella, että muun kuin sopimusvaltion tuomioistuimella olisi paremmat valmiudet ratkaista asia aineellisesti, kun viimeksi mainittua tuomioistuinta ei ole nimetty missään oikeuspaikkasopimuksessa, siinä ei ole aikaisemmin esitetty vireilläolovaikutuksen tai samassa yhteydessä käsiteltäviä kanteita koskevan tilanteen aiheuttavaa vaatimusta ja kyseisen oikeusriidan liittymät tähän muuhun kuin sopimusvaltioon ovat toisenlaiset kuin Brysselin yleissopimuksen 16 artiklassa on tarkoitettu.

78. Asiassa on toisin sanoen ratkaistava, onko Brysselin yleissopimus esteenä forum non conveniens -periaatteen soveltamiselle pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa.

79. Ainoastaan siinä tapauksessa, että tähän viimeksi mainittuun kysymykseen vastataan myöntävästi, kansallinen tuomioistuin haluaa toisen ennakkoratkaisukysymyksensä mukaisesti tietää, onko Brysselin yleissopimus esteenä sille kaikissa tilanteissa vai ainoastaan joissakin tilanteissa, ja jos näin on, niin missä tilanteissa. Mielestäni tämä toinen ennakkoratkaisukysymys on jätettävä tutkimatta.

80. Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessä annetaan ymmärtää, että tällä toisella ennakkoratkaisukysymyksellä halutaan ennen kaikkea tietää, olisiko yhteisöjen tuomioistuimen vastaus edelliseen kysymykseen erilainen tilanteessa, jossa pääasian oikeudenkäynnissä olisi kysymys joko vireilläolosta tai samassa yhteydessä käsiteltävistä kanteista kolmannen valtion tuomioistuimessa vireillä olevan oikeudenkäynnin vuoksi tai tällaisen tuomioistuimen hyväksi tehdystä oikeuspaikkasopimuksesta taikka Brysselin yleissopimuksen 16 artiklassa tarkoitettua kaltaista liittymistä tähän valtion.⁵⁰ Kuten olen jo todennut, nämä ovat kuitenkin tosiasiallisia tilanteita, joista ei ole kyse pääasian oikeudenkäynnissä.

81. Tällä tavoin ymmärrettynä toinen ennakkoratkaisukysymys on hypoteettinen, minkä vuoksi se on jätettävä tutkimatta. Ennakkoratkaisupyynnön esittelyssä yhteisöjen tuomioistuimen on varmistuakseen omasta toimivallastaan tutkittava, missä olosuhteissa kansallinen tuomioistuin on saattanut asian sen käsiteltäväksi. Yhteisöjen tuomioistuin on tältä osin toistuvasti korostanut, että ”se yhteistyön henki, jonka on vallittava ennakkoratkaisumenettelyn yhteydessä, merkitsee sitä, että kansallinen tuomioistuin omalta osaltaan ottaa huomioon sen, että yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä on myötävaikuttaa lainkäyttöön jäsenvaltioissa eikä antaa neuvoa-antavia lausun-

toja yleisluonteisista tai hypoteettisista kysymyksistä”.⁵¹ Tästä seuraa, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tällaiset ennakkoratkaisukysymykset on jätettävä tutkimatta. Päätelen tästä, että toinen ennakkoratkaisukysymys on jätettävä tutkimatta.

IV Tapauksen tarkastelu

82. Aluksi tarkastelen Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan alueellista tai henkilöllistä soveltamisalaa koskevaa kysymystä (eli ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen ensimmäistä osaa). Sen jälkeen tutkin tähän alustavaan kysymykseen annetun vastauksen perusteella *forum non conveniens* -periaatteen yhteensopivuutta kyseisen yleissopimuksen kanssa koskevaa kysymystä (eli ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen toista osaa).

A Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan alueellinen tai henkilöllinen soveltamisala

83. Palautettakoon mieleen, että ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin

50 — Näin näyttää olevan ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen 44 ja 45 kohdan sekä 48 kohdan (5 alakohta), 55 ja 56 kohdan perusteella, joissa viitataan pääasian oikeudenkäynnin asianosaisten väitteisiin, jotka vastaavat, kuten muistetaan, pitkälti asiassa Harrods esitettyjä väitteitä ja joista Court of Appeal on jo lausunut.

51 — Ks. mm. asia C-415/93, *Bosman*, tuomio 15.12.1995 (Kok. 1995, s. I-4921, 59 kohta); asia C-379/98, *Preussen-Elektra*, tuomio 13.3.2001 (Kok. 2001, s. I-2099, 38 kohta); asia C-390/99, *Canal Satélite Digital*, tuomio 22.1.2002 (Kok. 2002, s. I-607, 18 kohta); asia C-451/99, *Cura Anlagen*, tuomio 21.3.2002 (Kok. 2002, s. I-3193, 16 kohta) ja asia C-147/02, *Alabaster*, tuomio 30.3.2004 (Kok. 2004, s. I-3101, 54 kohta).

kysyy, voidaanko Brysselin yleissopimuksen 2 artiklaa soveltaa, kun kantajalla ja vastajalla on kotipaikka samassa sopimusvaltiossa ja kun niiden välisellä riidalla tämän sopimusvaltion tuomioistuimissa on tiettyjä liittymiä kolmannen valtion kanssa, eikä toisen sopimusvaltion kanssa, jolloin ainoa tässä oikeudenkäynnissä esille tuleva toimivallan jakoa koskeva kysymys koskee yksinomaan sopimusvaltion tuomioistuinten ja kolmannen valtion tuomioistuinten välisiä suhteita eikä eri sopimusvaltioiden tuomioistuinten välisiä suhteita.

84. Yksinkertaistetusti tällä kysymyksellä halutaan selvittää, edellyttääkö Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan soveltaminen oikeussuhdetta, joka koskee eri sopimusvaltioita.

85. Yleissopimuksessa ei ole tarkkaan määritelty tämän artiklan alueellista soveltamisalaa, minkä vuoksi kysymystä on käsitelty lukuisia kertoja lähinnä oikeuskirjallisuudessa, varsinkin sen jälkeen kun Court of Appeal otti kymmenkunta vuotta sitten tähän kantaa tunnetussa asiassa Harrods antamassaan tuomiossa.

86. Tiedyt pääasian oikeudenkäynnin asianosaiset ovat katoneet, että tähän kysymykseen voidaan saada selvä vastaus Brysselin yleissopimusta (sellaisena kuin se on annettu

alun perin 27.9.1968) koskevasta Jenardin selvityksestä.⁵²

87. Käsitellen näin ollen ensin Jenardin selvitystä sekä sitä seurannutta keskustelua erityisesti oikeuskirjallisuudessa. Tämän jälkeen tarkastelen peräjälkeen 2 artiklan sanamuotoa, yleissopimuksen systematiikkaa sekä sen tavoitteita. Lopuksi tutkin tiettyjen asianosaisten esittämiä eri väitteitä, joiden mukaan yleissopimuksen 2 artiklaa ei voida soveltaa pääasian oikeudenkäynnissä.

1. Jenardin selvitys ja sitä seurannut laaja keskustelu

88. Kuten olen jo todennut, yleissopimuksen johdanto-osan ainoassa perustelukappaleessa todetaan, että kyseisellä yleissopimuksella halutaan "määritellä [sopimusvaltioiden] tuomioistuinten *kansainvälinen* toimivalta -- --".

89. Jenardin selvityksessä tehdään näistä määräyksistä seuraavat päätelmät:⁵³

"[Brysselin yleissopimuksella] muutetaan kussakin sopimusvaltiossa voimassa olevia toimivaltasäännöksiä ainoastaan, jos mukana on jokin ulkomaalaisuuteen viittaava tekijä.

52 — EYVL 1979, C 59, s. 1. Suomennettu yhteisöjen tuomioistuimissa, koska EYVL:ssä ei ole julkaistu suomenkielisiä tekstiä.

53 — Ks. selvityksen s. 8.

Siinä ei määritellä tätä käsitettä, vaan oikeus-suhteen kansainvälisyys voi riippua sille asialle, joka on saatettu tuomioistuimen käsiteltäväksi, ominaisista olosuhteista. Kun kysymys on jonkin sopimusvaltion tuomioistuimissa käytävästä oikeudenkäynnistä, joka koskee ainoastaan henkilöitä, joilla on koti-paikka tässä valtiossa, yleissopimuksella ei ole lähtökohtaisesti mitään asemaa; 2 artik-lassa ainoastaan viitataan tässä valtiossa voimassa oleviin toimivaltasäännöksiin. Voi kuitenkin olla niin, että tämänkaltaisella oikeudenkäynnillä on kansainvälisiä piirteitä. Näin on esimerkiksi silloin, jos vastaaja on ulkomaalainen, jolloin voitaisiin soveltaa 2 artiklan toisessa kohdassa tarkoitettua rinnastamisperiaatetta, tai jos riita liittyy asiaan, jossa toisella valtiolla on yksinomai-nen toimivalta (16 artikla) taikka silloin, jos kyse on vireilläolosta tai samassa yhteydessä käsiteltävistä kanteista toisen valtion tuo-mioistuimissa nostetun kanteen vuoksi (21–23 artikla).”

90. Pääasian vastaajat sekä Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus vetoavat tähän sel-vitykseen väittäessään, että ainoat kansainvä-listä toimivaltaa koskevat kysymykset, jotka kuuluvat Brysselin yleissopimuksen määräys-ten soveltamisalaan, ovat sopimusvaltioiden keskinäisissä suhteissa esille tulevat kysy-mykset. Tämän vuoksi niiden mukaan yleis-sopimusta ja etenkin sen 2 artiklaa ei voida soveltaa oikeusriitaan, jolla ei ole liittymiä useampaan kuin yhteen sopimusvaltioon, eli oikeussuhteeseen, joka on joko puhtaasti sopimusvaltion sisäinen tai sitten yhteisön ulkopuolinen tai ei puhtaasti yhteisön sisäi-nen, eli joka toisin sanoen ei rajoitu useaan sopimusvaltioon vaan koskee sopimusval-tiota ja kolmatta valtiota.

91. Pääasian ensimmäisen vastaajan sekä Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen mukaan yhteisöjen tuomioistuimen oikeus-käytäntö tukee tätä väitettä. Asiassa Tessili 6.10.1976 antamassaan tuomiossa⁵⁴ sekä asiassa Hagen 15.5.1990 antamassaan tuo-miossa⁵⁵ yhteisöjen tuomioistuin on katso-nut yleisellä tasolla, että yleissopimuksen mukaisia toimivaltamääräyksiä sovelletaan *yhteisön sisäisissä* suhteissa.

92. Mielestäni on liioiteltua nähdä tässä oikeuskäytännössä ilmaus yleisestä periaat-teesta, jonka avulla voidaan määrittää kaik-kien yleissopimuksessa olevien toimivalta-määräyksiä alueellinen tai henkilöllinen soveltamisala kaikissa eri tilanteissa.

93. Kummassakaan näistä tapauksista ei esitetty tämänkaltaista kysymystä, minkä vuoksi yhteisöjen tuomioistuimen ei tarvin-nut ottaa tältä osin kantaa. Nämä asiat koskivat ainoastaan yleissopimuksen 5 artik-lan 1 kohtaa sekä 6 artiklan 2 kohtaa eivätkä 2 artiklaa, kuten pääasian oikeudenkäynti. Kuten jäljempänä todetaan,⁵⁶ kyseisen yleis-sopimuksen 5 artiklan 1 kohtaan sekä 6 artiklan 2 kohtaan ei liity mitään erityistä tulkintaongelmaa niiden alueellisen sovelta-misalan osalta, sillä ne koskevat selvästi tilanteita, jotka liittyvät välttämättä useisiin sopimusvaltioihin.

54 — Asia 12/76 (Kok. 1976, s. 1473, Kok. Ep. III, s. 185, 9 kohta).

55 — Asia C-365/88 (Kok. 1990, s. 1-1845, 17 kohta).

56 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 99 ja 100 kohta sekä 126–131 kohta.

94. Tästä seuraa mielestäni, että yhteisöjen tuomioistuin ei ole missään vaiheessa puoltanut väitettä, joka on esitetty Jenardin selvityksessä ja jota pääasian vastaajat sekä Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus ovat kannattaneet osassa englantilaista oikeuskirjallisuutta esitetyn mukaisesti.⁵⁷

95. Lisäksi on syytä panna merkille, ettei tätä väitettä ole suinkaan hyväksytty yksimielisesti oikeuskirjallisuudessa. Voidaan jopa sanoa, että täysin vastakkainen väite on saanut laajan kannatuksen. Tämän vastakkaisen väitteen on esittänyt Droz, joka osallistui Jenardin tavoin Brysselin yleissopimuksen laatimiseen.⁵⁸

96. Tämän useiden muiden kirjoittajien⁵⁹ hyväksymän kannan mukaan johdanto-osaan

sisältyvää ilmaisua (eli sopimusvaltioiden tuomioistuinten *kansainvälisen* toimivallan määrittelemistä) ei pidä ymmärtää siten, että yleissopimuksen 2 artiklan soveltaminen edellyttäisi kyseessä olevan oikeussuhteen kansainvälisyyttä koskevan erityisen ehdon täyttymistä.

97. Drozin mukaan yleissopimuksen soveltamista olisi tarpeen rajoittaa kansainvälisiin oikeussuhteisiin ainoastaan, jos olisi vaara, että tietyillä siinä olevilla toimivaltamääräyksillä puututtaisiin kansalliseen oikeusjärjestykseen. Kyseisessä 2 artiklassa viitataan kuitenkin ainoastaan vastaajan kotipaikan sopimusvaltiossa voimassa oleviin sisäisiin toimivaltasäännöksiin, eli tämän valtion sisäisen alueellisen toimivallan jakamista koskeviin säännöksiin. Näin ollen hänen mukaansa ei ole mitään vaaraa siitä, että 2 artiklassa olevalla määräyksellä vaikutettaisiin suoraan kansalliseen oikeusjärjestykseen.

57 — Tämän englantilaisen oikeuskirjallisuuden osan osalta ks. Collins, L., 1990, 106 LQR, s. 538 ja 539, jonka Court of Appeal mainitsee asiassa Harrods antamassaan tuomiossa (s. 103) ja Kaye, P., *Civil jurisdiction and enforcement of foreign judgments*, Professional Books Limited, 1987, s. 216–225.

58 — Ks. Droz, G., *Compétence judiciaire et effets des jugements dans le marché commun (Étude de la convention de Bruxelles du 27 septembre 1968)*, 1972, s. 23–25.

59 — Ks. mm. belgialaisesta oikeuskirjallisuudesta Rigaux, F., ja Fallon, M., *Droit international privé*, Maison Larcier, 2. uusittu painos, 1993, osa II. Droit positif belge, s. 173; Weser, M., *Convention communautaire sur la compétence judiciaire et l'exécution des décisions*, CIDC ja Pédone, A., 1975, s. 215–217; saksalaisesta oikeuskirjallisuudesta Geimer, R. ja Schütze, R., *Internationale Urteilsanerkennung*, C. H. Beck'sche Verlagbuchhandlung, 1983, Band I, 1. Halbband, s. 220–222; Geimer, R., "The right access to the Courts under the Brussels convention", *Civil Jurisdiction and Judgments in Europe, Proceedings of the Colloquium on the Interpretation of the Brussels Convention by the Court of Justice considered in the context of the European Judicial Area, Luxembourg, 11 ja 12 march 1991*, Butterworths, 1992, s. 39 ja 40 (Court of Appealin asiassa Harrods antamasta tuomiosta); alankomaalaisesta oikeuskirjallisuudesta Duintjer Tebbens, H., "The english Court of Appeal in re Harrods: An unwelcome Interpretation of the Brussels Convention", *Law and Reality: Essays on National and International Procedural Law in Honour of Cornelis Carel Voskuil*, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 47 ja sitä seuraavat sivut.

98. Droz päätteli tästä, että yleissopimuksen 2 artiklan soveltamisen kannalta on yhden- tekevää, onko kantajalla kotipaikka siinä sopimusvaltiossa, jossa vastaajalla on kotipaikka, ja tehdäänkö kansainvälisten oikeussuhteiden ja sisäisten oikeussuhteiden välillä eroa.⁶⁰

60 — Drozin mukaan saman täytyy koskea yleissopimuksen 16 artiklassa olevia yksinomaista toimivaltaa koskevia määräyksiä.

99. Tämän logiikan mukaisesti hän lisäsi, että 2 artiklaan sisältyvästä yleisestä toimivaltamääräyksestä poiketen 5 artiklassa luetelluissa erityisissä toimivaltamääräyksissä osoitetaan tietyissä oikeusriidoissa tietty tuomioistuin, esimerkiksi sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuin, missä vahingon aiheuttanut teko sattui. Hän täsmensi, että sama koskee toimivaltamääräyksiä vakuutusasioissa (yleissopimuksen II osaston 3 jakso) sekä kuluttajasopimuksia koskevissa asioissa (kyseisen yleissopimuksen II osaston 4 jakso).

100. Droz korosti näiden eri tilanteiden olevan väistämättä kansainvälisiä, sillä kyse on yksinomaan tapauksista, joissa vastaaja, jolla on kotipaikka sopimusvaltion alueella, haastetaan toisen sopimusvaltion tuomioistuimeen. Toisin sanoen yleissopimuksen johdanto-osassa olevalla ilmaisulla ”kansainvälinen” on näiden määräysten osalta ainoastaan toteava eikä oikeutta luova merkitys siten, että siinä rajoitetaan toteamaan jo kiistattoman seikan olemassaolo, minkä vuoksi sitä ei ole mitenkään tarpeen edellyttää sen olemassaolon varmistamiseksi.

101. Ainoa tapaus, jossa hänen mukaansa kyseisellä ilmaisulla voisi olla merkitystä, toisin sanoen oikeutta luova merkitys, on tilanne, jossa riidan asianosaisilla on kotipaikka samassa sopimusvaltiossa ja jossa he

ovat nimenneet tämän valtion jonkin tuomioistuimen riitojensa ratkaisemista varten, jolloin kyseessä oleva oikeusriita ei ole aineellisesti millään tavoin kansainvälinen.

102. Vaikka yleissopimuksen 17 artiklassa hyväksytään oikeuspaikkasopimuksessa nimetyt tuomioistuimet tai siinä nimettyjen tuomioistuinten yksinomainen toimivalta ainoastaan tietyn edellytyksin, siinä ei edellytetä nimenomaisesti, että kyseiseen oikeussuhteeseen liittyy ulkomaalaisuuteen viittaava tekijä. Jos tarkastellaan ainoastaan sen sanamuotoa, ei voida pitää poissuljettuna, että 17 artiklaa sovelletaan puhtaasti valtion sisäisiin oikeussuhteisiin. Ainoastaan tällaisessa tapauksessa voitaisiin vedota Brysselin yleissopimuksen johdanto-osassa tarkoitettuun toimivaltamääräysten kansainvälisyyteen 17 artiklan soveltamisen estämiseksi.⁶¹

103. Yhteenvetona tästä kannasta voidaan todeta, että yleissopimuksen 2 artiklan soveltaminen ei edellytä mitään kansainvälistä oikeussuhdetta, sen muodosta riippumatta, toisin sanoen riippumatta siitä, koskeeko tämä oikeussuhde sopimusvaltiota ja kolmatta valtiota vai kahta sopimusvaltiota.

61 — Suurin osa oikeustieteilijöistä katsoo, että näin täytyisi olla myös silloin, kun sovittu oikeuspaikka sijaitsee muussa sopimusvaltiossa kuin siinä, jossa asianosaisilla on kotipaikka. Oikeuspaikkalausekkeita ei yleensä katsota hyvällä kansallisessa oikeudessa, minkä vuoksi niiden hyväksyminen yleissopimuksen 17 artiklan mukaisesti pitäisi rajoittaa oikeussuhteisiin, jotka ovat luontaisesti kansainvälisiä, riippumatta sovittu oikeuspaikan sijainnista. Ks. vastaavasti Gaudemet-Tallon, H., *Compétence et exécution des jugements en Europe*, LGDJ, 3. painos, 2002, s. 97, joka sisältää useita kirjallisuusviitteitä.

104. Jotkut ovat esittäneet välittävän kannan, jonka mukaan oletettaessa, että kyseisen oikeussuhteen kansainvälisyys on yleissopimuksen 2 artiklan sovellettavuuden edellytys, ei olisi mitään syytä katsoa, että sopimusvaltiota ja kolmatta valtiota koskevaan oikeussuhteeseen liittyvä kansainvälisyys ei olisi riittävää tämän edellytyksen täyttymiseksi.⁶² Saksan hallitus on puoltanut tätä kantaa.⁶³

teellista tarkastelua. Sen 2 artiklan sanamuoto tai yleissopimuksen systematiikka eivät ole esteenä tämän artiklan soveltamiselle oikeussuhteessa, joka koskee ainoastaan jotakin sopimusvaltiota ja kolmatta valtiota. Yleissopimuksen tavoitteet ovat lisäksi päinvastoin esteenä sille, että kyseisen 2 artiklan soveltamisen edellytykseksi asetettaisiin useisiin sopimusvaltioihin liittyvä oikeussuhde siten, että tätä artiklaa ei voitaisi soveltaa johonkin sopimusvaltioon ja kolmanteen valtioon liittyvässä oikeusriidassa.

105. Tämä katsaus esitettyihin eri kantoihin osoittaa, että Jenardin selvityksen perustelut yleissopimuksen alueellisesta tai henkilöllisestä soveltamisalasta eivät ole saaneet kovinkaan laajaa kannatusta.

2. Yleissopimuksen 2 artiklan sanamuoto

106. Mielestäni kyseisessä selvityksessä esitetty kanta ei kestä yleissopimuksen perus-

107. Muistutettakoon, että yleissopimuksen 2 artiklassa määrätään seuraavaa: "Kanne sitä vastaan, jolla on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon valtion tuomioistuimissa, jollei tämän yleissopimuksen määräyksistä muuta johdu.

62 — Ks. mm. Kropholler, J., *Europäisches Zivilprozessrecht — Kommentar zu EuGVÖ und Lugano-Übereinkommen*, Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, 2002, s. 106.

63 — Esillä olevassa asiassa komissio on ainoastaan väittänyt, että yleissopimuksen 2 artiklan soveltamista ei voida pitää poissuljettuna sen vuoksi, että kantaja asuu samassa sopimusvaltiossa kuin ensimmäinen vastaaja ja että pääasian oikeudenkäynti liittyy sopimusvaltion ja kolmannen valtion väliseen suhteeseen. Se ei ole ottanut nimenomaisesti kantaa siihen, edellyttääkö 2 artiklan soveltaminen oikeusriidan kansainvälisyyttä, ja mikäli näin on, riittääkö, että ulkomaalaisuuteen viittaava tekijä sijaitsee kolmannessa valtiossa. Huomattakoon, että komissio on tarkistettavaa Luganon yleissopimusta koskevassa lausuntomenettelyssä 1/03 todennut (kirjallisten huomautustensa 170 kohdassa), että kaikki jäsenvaltion tuomioistuimen käsiteltäväksi saatetut oikeusriidat, joilla on liittymä toiseen valtioon, joko jäsenvaltioon tai muuhun kuin jäsenvaltioon, kuuluvat asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalaa. Lisäksi se on todennut, että kyseisen asetuksen mukaan mikään muu kuin puhtaasti sisäinen oikeusriita (tilanne, jossa kaikki liittyvät ovat samassa valtiossa) ei jää sen soveltamisalan ulkopuolelle.

Henkilöön, joka ei ole sen valtion kansalainen, jossa hänellä on kotipaikka, sovelletaan samoja tuomioistuimen toimivaltaa koskevia säännöksiä ja määräyksiä kuin tuon valtion omiin kansalaisiin."

108. Mikään tämän artiklan sanamuodossa ei viittaa siihen, että siinä vahvistetun toimi-

valtamääräyksen soveltaminen edellyttäisi useisiin sopimusvaltioihin liittyvää oikeussuhdetta. Ainoa sen soveltamisedellytys koskee vastaajan kotipaikkaa. Jos pitäydytään 2 artiklan sanamuodossa, tämän artiklan soveltamiseksi riittää siis, että vastaajalla on kotipaikka sopimusvaltion alueella.

109. Nimenomaan on todettu, että vastaajan kansalaisuudella ei ole merkitystä. Vastaaja voi yhtä hyvin olla sen sopimusvaltion kansalainen, jossa hänellä on kotipaikka, tai jonkin muun sopimusvaltion kansalainen taikka kolmannen valtion kansalainen.

110. Vaikka 2 artiklassa ei siitä nimenomaisesti määrätäkään, sama koskee väistämättä kantajaa: hänen kotipaikallaan tai kansalaisuudellaan ei ole merkitystä.

111. Yhteisöjen tuomioistuin on tuonut tämän esille edellä mainitussa asiassa Group Josi antamassaan tuomiossa. Kyseisessä asiassa Kanadan oikeuden mukaan perustettu vakuutusyhtiö, jonka kotipaikka oli Vancouver (kantaja), oli nostanut kanteen Belgian oikeuden mukaan perustettua jälleenvakuutusyhtiötä vastaan, jonka kotipaikka oli Bryssel (vastaaja), vastaajan osallistuttua Ranskan oikeuden mukaan perustetun yhtiön, jolla oli kotipaikka Ranskassa, tarjoamaan jälleenvakuutusjärjestelyyn kyseisen kanadalaisen yhtiön ohjeiden mukaisesti. Belgialainen yhtiö väitti erityisesti Brysselin yleissopimuksen 2 artiklaan vedoten, ettei

asiaa käsitelleellä ranskalaisella tuomioistuimella ollut toimivaltaa, minkä vuoksi Cour d'appel de Versailles (Ranska) kysyi yhteisöjen tuomioistuimelta, voitiinko kyseisen yleissopimuksen toimivaltamääräyksiä soveltaa tilanteessa, jossa vastaajalla on kotipaikka sopimusvaltion alueella, kun taas kantajalla on kotipaikka kolmannessa valtiossa. Kyseinen tuomioistuin esitti tämän kysymyksen yhteisöjen tuomioistuimelle selvittääkseen, voidaanko sellaista kantajaa vastaan, jonka kotipaikka ei ole sopimusvaltiossa, vedota yleissopimuksen toimivaltamääräyksiin, sillä sen mielestä tämä merkitsisi yhteisöjen oikeuden laajentumista koskemaan kolmansia valtioita.⁶⁴

112. Vastauksessaan tähän ennakkoratkaisukysymykseen yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että ”pääsäännön mukaan kantajan kotipaikan sijainnilla ei ole merkitystä yleissopimuksen toimivaltamääräysten soveltamisen kannalta, koska näiden määräysten soveltaminen riippuu lähtökohtaisesti ainoastaan vastaajan kotipaikkaa sopimusvaltiossa koskevasta arviointiperusteesta”.⁶⁵ Se täsmensi, että ”toisin on vain niissä poikkeustapauksissa, joissa yleissopimuksessa asetetaan tämä toimivaltamääräysten soveltaminen *nimenomaisesti* riippuvaiseksi siitä, onko kantajan kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa”.⁶⁶ Yhteisöjen tuomioistuin päätteli tästä, että

64 — Ks. tuomion 30 kohta.

65 — Ibidem, tuomion 57 kohta.

66 — Ibidem, tuomion 58 kohta (kursivointi tässä).

”yleissopimus ei periaatteessa estä sitä, että siinä asetettuja toimivaltamääräyksiä sovelletaan oikeusriitaan, jossa osapuolina ovat vastaaja, jolla on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa, ja kantaja, jolla on kotipaikka kolmannessa valtiossa”.⁶⁷

113. Mielestäni tätä oikeuskäytäntöä voidaan soveltaa tilanteessa, jossa kantajalla on kotipaikka samassa sopimusvaltiossa kuin vastaajalla.

114. Katson, että jos yleissopimuksen laatijat olisivat todella tarkoittaneet, ettei 2 artiklaa voida soveltaa tällaisessa tilanteessa, ne olisivat huolehtineet sen mainitsemisesta *nimenomaisesti* itse yleissopimuksen tekstissä. Näin ei kuitenkaan ole tehty. Jenardin selvityksessä esitetyt perustelut eivät muuta tätä toteamusta, sillä ne sitovat vain kirjoittajaansa, eivät sopimusvaltioita. Oletan näin ollen, että yleissopimuksen 2 artiklaa voidaan soveltaa siinäkin tapauksessa, että kantajalla on kotipaikka samassa sopimusvaltiossa kuin vastaajalla.

115. Tämä johtopäätös pätee myös esillä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa oikeusriita ei aineellisesti liity yhteenkään toiseen sopimusvaltioon vaan ainoastaan kolmannen valtioon.

116. Yleissopimuksen 2 artiklan sanamuodosta ilmenee, että siinä olevaa toimivalta-

määräystä sovelletaan, ”jollei tämän yleissopimuksen määräyksistä muuta johdu”. Kuten tulen jäljempänä toteamaan yleissopimuksen systematiikkaa tarkastellessani, vaikka tiettyjä toimivaltamääräyksiä — muita kuin 2 artiklan määräystä — voidaan soveltaa ainoastaan siinä erityisessä tilanteessa, että oikeusriidan aineellinen kysymys tai asianosaisten tilanne liittyy useisiin sopimusvaltioihin, tämä ei merkitse sitä, että sama koskisi 2 artiklaa. Päinvastoin katsottaessa jätettäisiin huomiotta näiden muiden toimivaltamääräysten erityinen luonne.

117. Edellytyksen laajentaminen tällä tavoin koskemaan useisiin sopimusvaltioihin liittävää oikeussuhdetta merkitsisi lisäksi sitä, että yleissopimuksen 2 artiklan sanamuotoon lisättäisiin ylimääräinen edellytys, josta siinä ei ole määrätty. Tämä lisäys olisi todennäköisesti vastoin yleissopimuksen laatijoiden tahtoa. Kuten Saksan hallitus on perustellusti korostanut, jos viimeksi mainitut olisivat halunneet rajoittaa 2 artiklan soveltamisen tilanteeseen, jossa on kyse useista sopimusvaltioista, ne olisivat huolehtineet sen mainitsemisesta *nimenomaisesti*, kuten ne ovat tehneet muiden kyseessä olevien toimivaltamääräysten osalta.

118. Päätelen tästä, että yleissopimuksen 2 artiklan sanamuoto ei estä soveltamasta tätä artiklaa oikeussuhteeseen, joka liittyy ainoastaan johonkin sopimusvaltioon ja kolmannen valtioon. Yleissopimuksen systematiikka tukee tätä tulkintaa.

67 — Ibidem, tuomion 59 kohta.

3. Yleissopimuksen systematiikka

119. Mielestäni myöskään yleissopimuksen systematiikka ei ole esteenä sille, että kyseisen yleissopimuksen 2 artiklaa sovelletaan oikeussuhteeseen, joka liittyy ainoastaan johonkin sopimusvaltioon ja kolmanteen valtioon.

120. Kuten tulen esittämään yksityiskohtaisesti, Brysselin yleissopimuksella perustettu oikeudellinen alue on ulottuvuudeltaan vaihteleva alue, joka voidaan — tilanteen ja kyseisen yleissopimuksen määräysten mukaan — supistaa useisiin sopimusvaltioihin liittyviin oikeussuhteisiin tai ulottaa maailmanlaajuisesti oikeudenkäynteihin, jotka liittyvät johonkin sopimusvaltioon ja yhteen tai jopa useaan kolmanteen valtioon.

121. Päätelen tästä, että vaikka tiettyjä yleissopimuksen määräyksiä voidaan lähtökohtaisesti soveltaa ainoastaan useisiin sopimusvaltioihin liittyviin oikeussuhteisiin, kyseisen yleissopimuksen systematiikka ei estä asiaa olemasta toisin 2 artiklan määräysten osalta. Mielestäni tästä seuraa, että tätä artiklaa voidaan olosuhteiden mukaan soveltaa useisiin sopimusvaltioihin liittyviin oikeussuhteisiin tai oikeusriitoihin, jotka liittyvät johonkin sopimusvaltioon ja yhteen tai jopa useaan kolmanteen valtioon.

122. Kehittelen tätä perustelua seuraavaksi tarkastelllessani yleissopimuksen eri määräyksiä.

123. Ensinnäkin *yleissopimuksen 4 artiklan ensimmäisessä kohdassa* määrätään, että ”jos vastaajalla ei ole kotipaikka missään sopimusvaltiossa, tuomioistuimen toimivalta määräytyy kussakin sopimusvaltiossa sen oman lain mukaan, jollei 16 artiklan määräyksistä muuta johdu”. Toisin sanoen silloin, kun vastaajalla on kotipaikka kolmannessa valtiossa, pääsääntöisesti sen tuomioistuimen toimivalta, jossa kanne on nostettu, määräytyy siinä sopimusvaltiossa, jonka alueella tämä tuomioistuin on, voimassa olevien toimivaltasäännösten mukaisesti eikä yleissopimuksessa määritettyjen suoraa toimivaltaa koskevien määräysten perusteella.

124. Suoraa toimivaltaa koskevien määräysten soveltamista voidaan siis pitää poissuljettuna (jollei 16 artiklan määräysten soveltamisesta muuta johdu) ainoastaan tilanteissa, jossa vastaajalla on kotipaikka kolmannessa valtiossa. Tästä seuraa, ettei ole mitään syytä olettaa, että yleissopimuksen 2 artiklan toimivaltamääräyksen soveltaminen olisi poissuljettua tilanteissa, joissa kantajalla ja vastaajalla tai yhdellä vastaajista (kuten pääasian oikeudenkäynnissä) on kotipaikka samassa sopimusvaltiossa ja jossa kyseessä oleva oikeussuhde liittyy muutoin kolmanteen valtioon eikä toiseen sopimusvaltioon (oikeusriidan aineellisen kysymyksen vuoksi ja/tai mahdollisesti muiden vastaajien kotipaikan vuoksi).

125. Päätellen tästä, että yleissopimuksen 4 artiklan ensimmäinen kohta tukee kantaa, jonka mukaan yleissopimuksen 2 artiklassa vahvistettua toimivaltamääräystä voidaan soveltaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa.

126. Kuten olen jo todennut, tiettyjä toimivaltamääräyksiä — muita kuin 2 artiklan määräystä — voidaan tosin soveltaa ainoastaan, jos oikeusriidan aineellinen kysymys tai asianosaisten tilanne liittyy useisiin sopimusvaltioihin. Tämä koskee yleissopimuksen 5 ja 6 artiklassa olevia erityisiä toimivaltamääräyksiä sekä kyseisen yleissopimuksen II osaston 3 ja 4 jaksossa olevia vakuutusasioita ja kuluttajasopimuksia koskevia poikkeuksellisia toimivaltamääräyksiä.

127. On kuitenkin huomattava, että vakiintuneen oikeuskäytännön⁶⁸ mukaan nämä erityiset tai poikkeukselliset toimivaltamääräykset poikkeavat 2 artiklassa vahvistetusta pääsäännöstä siten, että kantajalla on mahdollisuus *tyhjentävästi luetteluissa tapauk-*

68 — Ks. mm. asia C-26/91, Handte, tuomio 17.6.1992 (Kok. 1992, s. I-3967, Kok. Ep. XII, s. I-181, 14 kohta); asia C-89/91, Shearson Lehman Hutton, tuomio 19.1.1993 (Kok. 1993, s. I-139, 15 ja 16 kohta); asia C-269/95, Benincasa, tuomio 3.7.1997 (Kok. 1997, s. I-3767, 13 kohta); asia C-51/97, Réunion européenne ym., tuomio 27.10.1998 (Kok. 1998, s. I-6511, 16 kohta); em. asia Group Josi (tuomion 36–40 kohta) ja viimeksi asia C-168/02, Kronhofer, tuomio 10.6.2004 (Kok. 2004, s. I-6009, 12 ja 13 kohta).

sissa valita, nostaako hän kanteen ja haastaa siten vastaajan muun sopimusvaltion tuomioistuimissa kuin siinä, jossa vastaajalla on kotipaikka.

128. Nämä pääsäännöstä poikkeavat toimivaltamääräykset vastaavat joko hyvän oikeudenkäytön ja oikeudenkäynnin tarkoituksenmukaisen järjestämisen vaatimuksia, kun otetaan huomioon suora tai erityisen läheinen liittymä itse asian ja toisen sopimusvaltion tuomioistuinten kuin vastaajan kotipaikan tuomioistuinten välillä,⁶⁹ tai pyrkimystä suojata tiettyjä kantajia, joiden erityistilanteessa on poikkeuksellisesti hyväksyttävä heidän kotipaikkansa, jonka oletetaan sijaitsevan muussa kuin vastaajan sopimusvaltiossa, sopimusvaltion tuomioistuinten toimivalta.⁷⁰

129. Ainoastaan tässä erityisessä tilanteessa Brysselin yleissopimuksessa asetetaan toimivaltamääräysten soveltamisen edellytykseksi

69 — Ks. mm. sopimusta koskevia asioita koskevan 5 artiklan 1 kohdan osalta asia 56/79, Zelger, tuomio 17.1.1980 (Kok. 1980, s. 89, 3 kohta); sopimuksen perustumatonta vahingonkorvausta koskevia asioita koskevan 5 artiklan 3 kohdan osalta asia 21/76, Bier, tuomio 30.11.1976 (Kok. 1976, s. 1735, Kok. Ep. III, s. 219, 11 kohta; ns. Mines de potasse d'Alsace -tapaus); useampia vastaajia koskevan 6 artiklan 1 kohdan osalta asia 189/87, Kalfelis, tuomio 27.9.1988 (Kok. 1988, s. 5565, Kok. Ep. IX, s. 749, 11 kohta) ja takautumisvaatimusta tai siihen rinnastettavaa vaatimusta koskevan 6 artiklan 2 kohdan osalta em. asia Hagen, tuomion 11 kohta.

70 — Tämä on elatusapusaatavia velkovan henkilön (5 artiklan 2 kohta) sekä kuluttajan (13 ja 14 artikla) tai vakuutusnottajan (8, 9 ja 10 artikla) tilanne, jotka ovat osapuolina sopimuksessa ja joiden katsotaan olevan taloudellisesti heikommassa asemassa ja oikeudellisesti kokemattomampia kuin heidän ammattimainen sopimuslumppaninsa. Yleissopimuksen 13 ja 14 artiklan tavoitteista ks. mm. asia C-96/00, Gabriel, tuomio 11.7.2002 (Kok. 2002, s. I-6367, 39 kohta).

oikeussuhde, joka liittyy useisiin sopimusvaltioihin oikeusriidan aineellisen kysymyksen tai asianosaisten kotipaikkojen perusteella.

130. Vaikka on selvää, että vastaajan kotipaikkaan perustuvien toimivaltamääräysten kanssa rinnakkaisten määräysten soveltaminen edellyttää liittymää muuhun sopimusvaltioon kuin vastaajan kotipaikan sopimusvaltioon, sama ei päde 2 artiklan toimivaltamääräykseen, koska se nimenomaan perustuu yksinomaan tällaiseen kotipaikkaan.

131. Päätelen tästä, että se, mikä pätee yleissopimuksen erityisten tai poikkeuksellisten toimivaltamääräysten soveltamiseen, ei päde 2 artiklan pääsäännön soveltamiseen.

132. On kuitenkin paikallaan huomata, että (yleissopimuksen II osaston 3 ja 4 jaksossa olevien) poikkeuksellisten toimivaltamääräysten soveltaminen ei välttämättä edellytä, että vastaajalla olisi tosiasiallisesti tai todellisuudessa kotipaikka sopimusvaltiossa (tämän valtion kansallisessa laissa tarkoitettulla tavalla, kun yleissopimuksessa ei ole määriteltä kotipaikan käsitettä). On siis mahdollista, että näitä toimivaltamääräyksiä sovelletaan, vaikka kyseessä oleva oikeussuhde liittyy pikemminkin johonkin sopimusvaltioon ja kolmanteen valtioon kuin kahteen sopimusvaltioon.

133. Yleissopimuksen 8 artiklassa (vakuutusasioiden osalta) sekä 13 artiklassa (kuluttajasopimusten osalta) määrätään, että kun vakuutuksenantajalla tai kuluttajan sopimus-kumppanilla ei ole sopimusvaltiossa kotipaikkaa mutta sillä on sopimusvaltiossa sivuliike, agenttuuri tai muu toimipaikka, sillä katsotaan tästä toiminnasta aiheutuvien riitojen osalta olevan kotipaikka tuossa valtiossa.

134. Näiden määräysten perusteella vakuutuksenantajalla tai kuluttajan sopimus-kumppanilla, jolla on kotipaikka kolmannessa valtiossa, katsotaan näitä aloja koskevia suojaavia toimivaltamääräyksiä sovellettaessa olevan kotipaikka sopimusvaltiossa. Tämän oikeudellisen fiktion avulla voidaan välttää yleissopimuksen 4 artiklan soveltaminen, eli siinä sopimusvaltiossa voimassa olevien toimivaltasäännösten soveltaminen, jonka alueella on tuomioistuimien, jossa kanne on nostettu, kun vastaajalla on kotipaikka kolmannessa valtiossa.⁷¹

135. Olisi näin ollen kohtuutonta katsoa, että yleissopimuksen II osaston 3 ja 4 jaksosta

71 — Yhteisöjen tuomioistuin on korostanut tätä seikkaa 13 artiklan toisen kohdan osalta asiassa C-318/93, Brenner ja Noller, 15.9.1994 antamassaan tuomiossa (Kok. 1994, s. I-4275, 18 kohta).

poikkeuksellisten toimivaltamääräysten soveltaminen tapahtuisi välttämättä sellaisen oikeussuhteen yhteydessä, johon liittyy todellisuudessa tai merkittävällä tavalla kaksi sopimusvaltiota.

määräyksiä sovelletaan yleensä silloinkin, kun kantajalla on kotipaikka kolmannessa valtiossa.

136. Yleissopimuksen 16 artiklan *yksinomaisia toimivaltamääräyksiä* sovelletaan puolestaan "asianomaisen kotipaikasta riippumatta". Nämä toimivaltamääräykset, joilla poiketaan yleissopimuksen 2 artiklan pääsäännöstä, perustuvat oikeusriidan aineellisen kysymyksen ja sopimusvaltion alueen erityisen läheiseen yhteyteen.⁷² Näin on esimerkiksi kiinteään omaisuuteen kohdistuvia esineoikeuksia tai kiinteän omaisuuden vuokraa koskevan riidan osalta. Tässä tapauksessa riidan aineellinen kysymys liittyy perustavanlaatuisesti sopimusvaltioon, jonka alueella kyseinen kiinteistö sijaitsee, minkä vuoksi ainoastaan tämän sopimusvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia ratkaisemaan tällaisen riidan.

137. Yhteisöjen tuomioistuin on täsmentänyt, että näitä yksinomaisia toimivaltamääräyksiä sovelletaan "riippumatta sen paremmin vastaajan kuin kantajankaan kotipaikasta".⁷³ Tällä täsmennyksellä pyrittiin osoittamaan, että yleissopimuksen toimivaltamääräysten soveltamiseksi ei ole lähtökohtaisesti välttämätöntä, että kantajalla on kotipaikka sopimusvaltiossa, joten näitä

138. Tämän oikeuskäytännön perusteella voidaan todeta, että yleissopimuksen 16 artiklan toimivaltamääräyksiä voidaan soveltaa myös silloin, kun vastaajalla on kotipaikka kolmannessa valtiossa tai jopa silloin, kun kaikilla asianosaisilla on kotipaikka tällaisessa valtiossa.⁷⁴

139. Riippumatta kyseisen yleissopimuksen 16 artiklan mahdollisen "heijastevaikutuksen" aiheuttamista seurauksista tilanteessa, jossa jokin tässä artiklassa määrättyistä liittymistä sijaitsee muun kuin sopimusvaltion alueella,⁷⁵ voidaan todeta, että kyseisessä artiklassa olevia toimivaltamääräyksiä voidaan soveltaa oikeussuhteisiin, jotka liittyvät vain yhteen sopimusvaltioon (kyseisessä artiklassa määrättyjen liittymien vuoksi) ja kolmanteen valtioon (kantajan ja/tai vastaajan kotipaikan vuoksi). Tältä osin 16 artiklan alueellinen tai henkilöllinen soveltamisala voi muistuttaa 2 artiklan soveltamisalaa.

74 — Ks. mm. em. Gaudemet-Tallon, H., viite 61, s. 71.

75 — Tämä kysymys jää avoimeksi. Kuten olen jo 70 kohdassa todennut, jätän kysymyksen sivuun, sillä pääasian oikeusriidan tilanne ei edellytä sen tutkimista.

72 — Ks. vastaavasti mm. em. asia Group Josi, tuomion 46 kohta.

73 — Idem.

140. Sama koskee yleissopimuksen määräyksiä nimenomaisesti oikeuspaikkasopimuksesta. Yleissopimuksessa määrätään nimenomaisesti, että näitä määräyksiä voidaan soveltaa, kun oikeuspaikkasopimuksen yhdellä osapuolella tai joillakin heistä (17 artiklan ensimmäinen kohta) tai jopa kaikilla (17 artiklan toinen kohta) on kotipaikka kolmannessa valtiossa. Kyseisiä määräyksiä voidaan siis soveltaa yksinomaan yhden tai useamman kolmannen valtion (jonka tai joiden alueella osapuolilla on kotipaikka) ja sopimusvaltion (jonka alueella sopimuksessa määrätty tuomioistuin sijaitsee) välisissä suhteissa.

141. Näin ollen yleissopimuksen määräyksiä, jotka koskevat sekä yksinomaista toimivaltaa että nimenomaista oikeuspaikkasopimusta, voidaan soveltaa oikeussuhteissa, jotka liittyvät ainoastaan johonkin sopimusvaltioon ja yhteen tai useampaan kolmanteen valtioon. Tämä todistaa sen, että kaikkien yleissopimuksessa vahvistettujen toimivaltamääräysten soveltaminen ei rajoitu oikeussuhteisiin, jotka koskevat useita sopimusvaltioita.

142. Pitää paikkansa, että Brysselin yleissopimuksen muita määräyksiä, jotka koskevat vireilläoloa ja samassa yhteydessä käsiteltäviä kanteita sekä tunnustamista ja täytäntöönpanoa, voidaan soveltaa eri sopimusvaltioiden välisissä suhteissa. Tämä ilmenee selvästi vireilläoloa koskevasta 21 artiklasta, samassa yhteydessä käsiteltäviä kan-

teita koskevasta 22 artiklasta sekä tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevista 25, 26 ja 31 artiklasta.

143. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yleissopimuksen 21 artiklalla sekä 22 artiklalla pyritään hyvän oikeudenkäytön turvaamiseksi Euroopan yhteisössä välttämään rinnakkaiset oikeudenkäynnit eri sopimusvaltioissa ja tästä mahdollisesti aiheutuvat tuomioiden ristiriitaisuudet ja näin ollen mahdollisuuksien mukaan sulkemaan pois tapaukset, joissa sopimusvaltiossa annettua tuomiota ei tunnusteta toisessa sopimusvaltiossa.⁷⁶

144. Tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevasta yksinkertaistetusta menettelystä on määrätty Brysselin yleissopimuksessa erityisessä yhteydessä, jolle on ominaista yhteisön jäsenvaltioiden toistensa oikeusjärjestyksiä ja lainkäyttöelimiä kohtaan vastavuoroisesti osoittama luottamus.⁷⁷ Tällaista yhteyttä ei välttämättä ole jäsenvaltioiden ja kolmansien valtioiden välisissä suhteissa. Tästä syystä tätä sopimuksen

76 — Ks. mm. asia C-351/89, Overseas Union Insurance ym., tuomio 27.6.1991 (Kok. 1991, s. I-3317, 16 kohta) ja asia C-116/02, Gasser, tuomio 9.12.2003 (Kok. 2003, s. I-14693, 41 kohta).

77 — Ks. em. asiassa Gasser annettu tuomio ja em. asiassa Turner annettun tuomion 24 kohta.

mukaista menetelmää sovelletaan ainoastaan jäsenvaltion tuomioistuimen antamiin tuomioihin niiden tunnustamiseksi ja täytäntöönpanemiseksi toisessa jäsenvaltiossa.

145. Yhteisöjen tuomioistuin on asiassa Owens Bank 20.1.1994 antamassaan tuomiossa katsonut, että yleissopimuksen määräyksiä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ei sovelleta menettelyissä, joissa on tarkoitus todeta kolmansissa valtioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanokelpoisuus.⁷⁸ Se päätteli tästä, että vireilläoloa ja samassa yhteydessä käsiteltäviä kanteita koskevilla määräyksillä ei voida ratkaista ongelmia, jotka tulevat esille samanaikaisesti eri sopimusvaltioissa käytävissä oikeudenkäynneissä, jotka koskevat kolmansissa valtioissa annettujen tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa.⁷⁹

146. Näin ollen on todettava, että Brysselin yleissopimuksen vireilläoloa ja samassa yhteydessä käsiteltäviä kanteita sekä tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä voidaan lähtökohtaisesti soveltaa ainoastaan eri sopimusvaltioiden välisissä suhteissa.

147. Mikään ei kuitenkaan estä sitä, että asia olisi toisin yleissopimuksen 2 artiklan toimivaltamääräyksen osalta.

148. Täsmennettäköön vielä, että kyseessä olevat määräykset eivät aina rajoitu pelkästään useiden sopimusvaltioiden välisiin suhteisiin, sillä niillä voi olla merkitystä myös johonkin sopimusvaltioon ja kolmanteen valtioon liittyvissä oikeusriidoissa.

149. Vireilläoloa ja samassa yhteydessä käsiteltäviä kanteita koskevien määräysten osalta ei ole välttämätöntä, että jommallakummalla riidan asianosaisista on kotipaikka sopimusvaltion alueella, jotta 21 tai 22 artiklaa voitaisiin soveltaa. Yhteisöjen tuomioistuin on tuonut tämän esille 21 artiklan osalta edellä mainitussa asiassa Overseas Union Insurance ym. antamassaan tuomiossa katsoessaan, että ”tätä määräystä on sovellettava sekä tilanteessa, jossa tuomioistuimen toimivalta määräytyy yleissopimuksen itsensä perusteella, että tilanteessa, jossa se perustuu sopimusvaltion lainsäädäntöön yleissopimuksen 4 artiklan mukaisesti”, eli silloin kun vastaajalla on kotipaikka kolmannessa valtiossa.⁸⁰ Sama koskee myös 22 artiklaa, sillä tältä osin ei ole määrätty minkäänlaisista edellytyksistä.

78 — Asia C-129/92, Kok. 1994, s. I-117, 25 kohta.

79 — Ibidem, tuomion 37 kohta.

80 — Ks. tuomion 14 kohta.

150. Kuten Saksan hallitus ja komissio ovat korostaneet, myös yleissopimuksen määräyksiä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta voidaan soveltaa riippumatta siitä, mihin kyseessä olevat tuomiot antaneet tuomioistuimet ovat perustaneet toimivaltansa. Tämä toimivalta voi perustua yleissopimukseen tai sen sopimusvaltion lainsäädäntöön, jonka alueella kyseiset tuomioistuimet sijaitsevat.

151. Tästä seuraa, että näiden yleissopimuksen määräysten soveltamisen kannalta on jokseenkin merkityksetöntä, liittyykö kyseessä oleva oikeusriita yhteen ainoaan sopimusvaltioon,⁸¹ useisiin sopimusvaltioihin vai johonkin sopimusvaltioon ja kolmanteen valtioon.

152. Toisin sanoen, vaikka yleissopimuksen vireilläoloa, samassa yhteydessä käsiteltäviä kanteita tai tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevien määräysten sanamuodosta ilmenee selvästi, että niitä sovelletaan eri sopimusvaltioiden välisissä suhteissa, jos ne koskevat eri sopimusvaltioiden tuomioistuinissa vireillä olevia oikeudenkäyntejä tai sopimusvaltion tuomioistuinten antamia päätöksiä niiden tunnustamiseksi ja täytän-

töönpanemiseksi toisessa sopimusvaltiossa, kyseisissä oikeudenkäynneissä käsiteltyt oikeusriidat tai kyseiset tuomiot voivat kuitenkin olla puhtaasti kansallisia tai kansainvälisiä ja koskea sopimusvaltiota ja kolmatta valtiota, eivätkä aina kahta sopimusvaltiota.

153. Juuri sen vuoksi, että kyseiset oikeusriidat voivat liittyä kolmansiin valtioihin, yleissopimuksen laatijat ovat katsoneet tarpeelliseksi vahvistaa tietyt erityiset tunnustamista koskevat määräykset.

154. Yleissopimuksen 27 artiklan 5 kohdassa määrätään, että sopimusvaltiossa annettua tuomiota ei tunnusteta toisessa sopimusvaltiossa (täytäntöönpanovaltio), jos tuomio on ristiriidassa muussa kuin sopimusvaltiossa samaa asiaa koskevan ja samojen asianosaisien välillä aikaisemmin annetun tuomion kanssa, ja kyseisen kolmannen valtion tuomio täyttää ne edellytykset, jotka ovat tarpeen sen tunnustamiseksi täytäntöönpanovaltiossa (joko täytäntöönpanovaltion yleisen kansainvälisen oikeuden nojalla tai tämän valtion tekemien kansainvälisten sopimusten nojalla).

81 — Ks. vastaavasti asia 49/84, Debaecker ja Plouvier, tuomio 11.6.1985 (Kok. 1985, s. 1779) yleissopimuksen 27 artiklan 2 kohdan soveltamisesta tilanteessa, jossa on kyse belgialaisen tuomioistuimen antaman tuomion tunnustamisesta Alankomaissa, jossa molemmilla asianosaisilla on kotipaikka Belgiassa ja joka koskee niin ikään Belgiassa sijaitsevan kiinteistön vuokraamista.

155. Lisäksi yleissopimuksen 28 artiklan ensimmäisen kohdan ja 59 artiklan ensimmäisen kohdan perusteella sopimusvaltiolla on oikeus olla tunnustamatta toisen sopimusvaltion tuomioistuinten tässä valtiossa voimassa olevan poikkeuksellisen toimivaltasäännöksen nojalla antamaa tuomiota (yleissopimuksen 4 artiklan mukaisesti) sellaista vastaajaa vastaan, jolla on kotipaikka tai asuinpaikka kolmannessa valtiossa, jos täytäntöönpanovaltio on tehnyt tämän kolmannen valtion kanssa sopimuksen, jolla se on sitoutunut olemaan tunnustamatta tällaista tuomiota kyseisessä tilanteessa.

156. Yleissopimuksessa on määrätty tästä tunnustamisen estävästä menettelystä sen seurauksena, että tietyt kolmannet valtiot olivat huolissaan tilanteesta, jossa tuomioiden vapaan liikkuvuuden takaamiseksi yhteisön sisällä pannaan täytäntöön Brysselin yleissopimuksen määräyksiä niiden vastaajien osalta, joilla on kotipaikka kyseisissä kolmansissa valtioissa.⁸²

157. Kaikki nämä perustelut osoittavat, että Brysselin yleissopimuksella perustettu oikeudellinen alue ei rajoitu sopimusvaltioiden muodostaman yhteisön ulkorajoihin. Professori Gaudemet-Tallonin yhteyden voidaan

todeta, että "olisi virheellistä ja yksisilmäistä kuvitella, että eurooppalaiset järjestelmät ja kolmansien valtioiden järjestelmät ovat toisiaan lähellä koskaan kuitenkaan kohtaamatta, toisistaan tietämättä – –; päinvastoin, tilaisuuksia kohdata ja sattua yhteen on lukuisia, ja niissä tulee usein esille vaikeita kysymyksiä".⁸³

158. Päätelen tästä, että yleissopimuksen systematiikka ei ole esteenä sille, että kyseisen yleissopimuksen 2 artiklaa sovelletaan oikeusriitoihin, jotka liittyvät ainoastaan johonkin sopimusvaltioon ja kolmanteen valtioon. Tämä johtopäätös 2 artiklan alueellisesta tai henkilöllisestä soveltamisalasta on tehtävä sitäkin suuremmalla syyllä, kun otetaan huomioon yleissopimuksen tavoitteet.

4. Yleissopimuksen tavoitteet

159. Brysselin yleissopimuksella pyritään sen johdanto-osan mukaan "vahvistamaan yhteisössä sinne sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojaa". Kyseisen johdanto-osan mukaan yleissopimuksessa vahvistetaan tässä tarkoituksessa sopimusvaltioille tuomioistuinten toimivaltaa koskevat yhteiset mää-

82 – Ks. tältä osin Juenger, F., *La Convention de Bruxelles du 27 septembre 1968 et la courtoisie internationale – Réflexions d'un Américain*, RC, 1983, s. 37.

83 – "Les frontières extérieures de l'espace judiciaire européen: quelques repères", *E. Pluribus Unum – Liber Amicorum Georges A. L. Droz*, Martinus Nijhoff Publishers, 1996, s. 85, erityisesti s. 103 ja 104.

räykset sekä määräykset tuomioistuinten päätösten tunnustamisen helpottamiseksi ja nopeutetun menettelyn käyttöön ottamiseksi niiden täytäntöönpanon turvaamiseksi.

160. Yhteisöjen tuomioistuin on täsmentänyt tätä yleissopimuksen tavoitetta erityisesti siinä vahvistettujen yhteisten toimivaltamääräysten osalta. Se on katsonut, että Euroopan yhteisöön sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojan vahvistaminen edellyttää sitä, että näiden määräysten nojalla ”kantaja kykenee *vaivattomasti* yksilöimään sen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi hän voi saattaa asiansa, ja – – vastaaja kykenee *kohtuullisesti* ennakoimaan, missä tuomioistuimessa häntä vastaan voidaan nostaa kanne”.⁸⁴ Yhteisöjen tuomioistuin on luonnehtinut näitä määräyksiä myös siten, että niillä ”voidaan taata *varmuus* sen osalta, miten toimivalta jakautuu sellaisten kansallisten tuomioistuinten välillä, joiden käsiteltäväksi tietty riita voidaan saattaa”.⁸⁵

161. Ainoastaan nämä vaatimukset täyttävillä toimivaltamääräyksillä voidaan turvata oikeusvarmuuden periaatteen noudattami-

nen, joka on vakiintuneen oikeuskäytännön⁸⁶ mukaan myös yksi Brysselin yleissopimuksen tavoitteista.

162. Mielestäni nämä kaksi yleissopimuksen tavoitetta, sekä yhteisöön sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojan vahvistamista että oikeusvarmuuden periaatteen noudattamista koskevat tavoitteet ovat esteenä sille, että yleissopimuksen 2 artiklan soveltaminen edellyttäisi oikeusriitaa, joka liittyy eri sopimusvaltioihin.

163. Tällaisen edellytyksen asettaminen johtaisi väistämättä siihen, että 2 artiklan toimivaltamääräyksen täytäntöönpano vaikeutuisi, vaikka tätä määräystä voidaan pitää yleissopimuksella käyttöön otetun järjestelmän perustana.

164. Oikeusriidan määrittäminen yhteisön sisäiseksi voi osoittautua erityisen vaikeaksi. Tässä yhteydessä tulisi esille lukuisia kysymyksiä: Mitä kriteerejä pitäisi asettaa? Missä tapauksissa voitaisiin katsoa, että riita liittyy todellisuudessa tai riittävästi useaan sopimusvaltioon? Pitäisikö huomioon otettavat kriteerit asettaa tärkeysjärjestykseen? Olisivatko toiset kriteerit merkittävämpiä tai

84 — Ks. mm. asia 38/81, Effer, tuomio 4.3.1982 (Kok. 1982, s. 825, 6 kohta); asia C-125/92, Mulox IBC, tuomio 13.7.1993 (Kok. 1993, s. I-4075, Kok. Ep, XIV, s. I-319, 11 kohta); em. asia Benincasa, tuomion 26 kohta; asia C-334/00, Tacconi, tuomio 17.9.2002 (Kok. 2002, s. I-7357, 20 kohta); asia C-18/02, DFDS Torline, tuomio 5.2.2004 (Kok. 2004, s. I-1417, 36 kohta) ja em. asia Kronhofer, tuomion 20 kohta.

85 — Ks. mm. asia C-288/92, Custom Made Commercial, tuomio 29.6.1994 (Kok. 1994, s. I-2913, Kok. Ep, XV, s. I-301, 15 kohta) ja asia C-256/00, Besix, tuomio 19.2.2002 (Kok. 2002, s. I-1699, 25 kohta).

86 — Ks. mm. em. asia Effer, tuomion 6 kohta; em. asia Owens Bank, tuomion 32 kohta; em. asia Custom Made Commercial, tuomion 18 kohta; em. asia Besix, tuomion 24–26 kohta sekä asia C-440/97, GIE Groupe Concorde ym., tuomio 28.9.1999 (Kok. 1999, s. I-6307, 23 kohta) ja asia C-80/00, Italian Leather, tuomio 6.6.2002 (Kok. 2002, s. I-4995, 51 kohta).

kiinnostavampia kuin toiset? Minä ajankohdattana kyseessä olevaa tilannetta pitäisi arvioida: sen ilmenemispäivänä, oikeuteen haastamisen päivänä vai päivänä, jolloin tuomioistuimen on ratkaistava asia? Riittäisikö tilanteessa, jossa oikeusriita ei aineellisesti liity useaan sopimusvaltioon, että kantaja (jolla oli kotipaikka muussa sopimusvaltiossa kuin vastaajan kotipaikan sopimusvaltiossa, johon riidan aineellinen kysymys kytkeytyy kokonaan tai osittain) muuttaa kotipaikkaansa arvioitavana olevana ajanjaksona ja asettuu tähän samaan sopimusvaltioon, jotta yleissopimuksen 2 artiklan soveltamista voidaan pitää poissuljettuna? Kääntäen, olisiko tämän artiklan soveltamiseksi lopulta välttämätöntä, että kantaja, jolla oli tässä samassa sopimusvaltiossa kotipaikka, asettuu kyseisenä ajanjaksona toiseen sopimusvaltioon?

165. Sekä riidan asianosaiset että tuomioistuimien, jossa kanne on nostettu, joutuisivat hyvin todennäköisesti pohtimaan yhtä monia hankalia kysymyksiä, jos yleissopimuksen 2 artiklan soveltaminen edellyttäisi oikeussuhdetta, joka liittyy useaan sopimusvaltioon.

166. Tässä tilanteessa on mielestäni vaikeaa nähdä, miten 2 artiklassa vahvistetun yleisen toimivaltamääräyksen perusteella voitaisiin

edelleen katsoa, että kantaja kykenee *vaivattomasti* yksilöimään sen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi hän voi saattaa asiansa, ja vastaaja kykenee *kohtuullisesti* ennakoimaan, missä tuomioistuimessa häntä vastaan voidaan nostaa kanne. Yhteisöjen tuomioistuimen asettamien vaatimusten vastaisesti oltaisiin kaukana *varmuudesta* sen osalta, miten toimivalta jakautuu sellaisten kansallisten tuomioistuinten välillä, joiden käsiteltäväksi tietty riita voidaan saattaa. Tällä näkemyksellä sivuutettaisiin yleissopimuksen tavoite yhteisöön sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojan vahvistamisesta sekä oikeusvarmuuden periaatteen noudattamisesta.

167. Tämä johtopäätös on tehtävä sitäkin suuremmalla syyllä, että kysymyksestä, onko oikeusriita yhteisön sisäinen, uhkaa tulla "oikeudenkäyntiasioiden pesäke", toisin sanoen se voi johtaa lukuisiin asianosaisten välisiin riitauttamisiin ja siten pelkästään tätä alustavaa kysymystä koskevien oikeussuojakeinojen käyttämiseen riidan aineellisesta kysymyksestä riippumatta. On selvää, ettei tällaista oikeudenkäyntien moninkertaistumisen uhkaa voida pitää oikeusvarmuuden kannalta tyydyttävänä. Ei ole myöskään poissuljettua, että jotkut vastaajat käyttäisivät tätä kysymystä pelkästään viivyttääkseen menettelyä kantajien oikeussuojan vahvistamista koskevan vaatimuksen vastaisesti.

168. Näiden perustelujen lisäksi on yleisemmällä tasolla muistettava, että kansainvälinen yksityisoikeus on ala, jota ei ole suinkaan helppo hallita. Brysselin yleissopimus vastaa juuri tarpeeseen yksinkertaistaa

eri sopimusvaltioissa voimassa olevia säännöksiä tuomioistuinten toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Tällä yksinkertaistamisella myötävaikutetaan yksityisten oikeussubjektien edun mukaisesti oikeusvarmuuden edistämiseen. Sillä pyritään niin ikään helpottamaan kansallisen tuomioistuimen tehtävää oikeudenkäyntien järjestämisessä. On siis parempi olla lisäämättä tähän sopimusperusteiseen järjestelmään tekijöitä, jotka vaikeuttaisivat huomattavasti sen toimivuutta.

169. Riippumatta siitä, miten monimutkainen kysymys on siitä, onko oikeusriita yhteisön sisäinen, mielestäni tällaisen piirteen asettaminen yleissopimuksen 2 artiklan soveltamisen edellytykseksi johtaisi väistämättä niiden tapausten lukumäärän väheneemiseen, joissa tätä artiklaa voitaisiin soveltaa.

170. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on tämentänyt, tämä pääsääntö selittyy sillä, että se lähtökohtaisesti mahdollistaa vastaajan helpomman puolustautumisen.⁸⁷ Sillä edistetään näin ollen vastaajan oikeussuojan vahvistamista. Juuri vastaajalle alkuperäisessä menettelyssä annettujen puolustautumisoi-keuksia koskevien takeiden vuoksi yleissopi-

mus osoittautuu tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon osalta varsin liberaaliksi.⁸⁸ Sen 2 artiklassa oleva toimivaltaa koskeva pääsääntö on näin ollen perustavanlaatuisen määräys, johon yleissopimus pitkälti perustuu.

171. Yhteisöjen tuomioistuin on vakiintuneessa oikeuskäytännössään päätellyt tästä, että tästä pääsäännöstä poikkeavia toimivaltamääräyksiä ei voida tulkita laajentavasti koskemaan muita kuin yleissopimuksessa *nimenomaisesti* tarkoitettuja tilanteita.⁸⁹ Vastaavaan lopputulokseen päädyttäisiin soveltuvin osin tilanteessa, jossa yleissopimuksen 2 artiklan soveltaminen olisi pois-suljettua, kun kyseessä oleva oikeussuhde ei liity useaan sopimusvaltioon.

172. Vaikka vastaajalla olisikin kotipaikka sopimusvaltiossa, tässä tilanteessa häneen sovellettaisiin toisessa sopimusvaltiossa voimassa olevia poikkeuksellisia toimivaltasäännöksiä, jolloin hänet voitaisiin haastaa tämän valtion tuomioistuimiin esimerkiksi pelkäämään siitä syystä, että hän on tilapäisesti oleskellut tämän valtion alueella (näin on Englannin oikeudessa), että tällä alueella on hänelle kuuluvaa omaisuutta (näin on Saksan oikeudessa) tai että kantaja on tämän valtion kansalainen (näin on Ranskan oikeudessa). Vastaajaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, sovellettaisiin siten samaa järjestel-

88 — Ks. mm. asia 125/79, Denilauler, tuomio 21.5.1980 (Kok. 1980, s. 1553, Kok. Ep. V, s. 201, 13 kohta).

87 — Ks. mm. em. asia Handte, tuomion 14 kohta ja em. asia Group Josi, tuomion 35 kohta.

89 — Ks. mm. em. asia Handte, tuomion 14 kohta ja em. asia Group Josi, tuomion 36 kohta.

mää, jota on yleissopimuksen 4 artiklan mukaisesti tarkoitettu sovellettavaksi yksinomaan vastaajaan, jolla on kotipaikka muussa kuin sopimusvaltiossa.

esteitä, minkä vuoksi niitä on tarkasteltava seuraavaksi.

173. Tällöin yleissopimuksen 2 artiklan pääsäännöstä poikettaisiin tilanteessa, jota ei ole *nimenomaisesti* tarkoitettu yleissopimuksessa ja joka olisi lisäksi implisiittisesti mutta välttämättä poissuljettu kyseisessä yleissopimuksessa sen tavoitteet huomioon ottaen.

174. Tästä seuraa, että 2 artiklan soveltamisen rajoittaminen yhteisön sisäisiin oikeusriitoihin merkitsisi sitä, että tämän artiklan sisältöä rajoitettaisiin perusteettomasti vastoin yleissopimuksen tavoitetta vahvistaa yhteisöön sijoittautuneiden henkilöiden ja etenkin vastaajan oikeussuojaa.

175. Yhteenvetona katson, että 2 artiklan sanamuoto tai myöskään yleissopimuksen systematiikka eivät ole esteenä sille, että tätä artiklaa sovelletaan oikeusriitaan, joka liittyy ainoastaan johonkin sopimusvaltioon ja kolmanteen valtioon, minkä lisäksi yleissopimuksen tavoitteet edellyttävät tätä artiklaa sovellettavan tällä tavoin.

176. Tiedetyt osapuolet ovat väittäneet, että tämän kannan hyväksymiselle on useita

5. Väitteet yleissopimuksen 2 artiklan soveltamista ainoastaan johonkin sopimusvaltioon ja kolmanteen valtioon liittyvään oikeussuhteeseen koskevista esteistä

177. Esteet, joihin pääasian vastaajat sekä Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus ovat vedonneet vastustaakseen kyseessä olevan kannan hyväksymistä, liittyvät lähinnä yhteisön oikeuteen. Myös kansainväliseen oikeuteen liittyviä perusteluja on esitetty tältä osin. Tarkastelen niitä lyhyesti ennen kuin tutkin yhteisön oikeutta koskevia väitteitä.

a) Väitteet kansainvälisestä oikeudesta aiheutuvista esteistä

178. Pääasian vastaajien⁹⁰ mukaan Brysselin yleissopimusta ei voida soveltaa maailmanlaajuisesti. Se on niiden mielestä pelkkä sopimusvaltioiden välinen sopimus, joka koskee ainoastaan niiden keskinäisiä suhteita. Brysselin yleissopimusta koskevan nimenomaisen tapauksen lisäksi tämä väite

⁹⁰ — Ennakkoratkaisupyyntöön esittämistä koskevan päätöksen 48 kohta.

liittyy yleisempään kysymykseen perussopimuksia ja kansainvälisiä sopimuksia koskevista oikeudesta. Myös Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus on viitannut tällaiseen lähestymistapaan.⁹¹

179. Täsmennän tältä osin, että yleisesti katsotaan, että kansainvälinen sopimus voi sitoa valtiota vain, jos se on ilmaissut sitä koskevan suostumuksensa. Toisin sanoen, perussopimusten suhteellisen vaikutuksen periaatteen mukaisesti kansainvälisestä sopimuksesta ei seuraa velvollisuuksia eikä oikeuksia valtiolle, joka ei ole liittynyt siihen.⁹²

180. On selvää, ettei Brysselin yleissopimuksessa aseteta velvollisuuksia valtioille, jotka eivät ole antaneet suostumustaan sen sitovuudesta. Kyseisen yleissopimuksen mukaiset velvollisuudet, jotka koskevat joko toimivallan jakoa tai tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa, kohdistuvat yksinomaan sopimusvaltioihin ja niiden tuomioistuimiin.

181. Brysselin yleissopimuksen tavoite yleensä tai puoltamani 2 artiklan tulkinta

eivät ole ristiriidassa perussopimusten suhteellisen vaikutuksen periaatteen kanssa.

182. Kuten olen todennut, osa tämän yleissopimuksen vaikutuksista voi tosin kohdistua kolmansiin valtioihin, erityisesti toimivallan jaon osalta. Yleissopimuksen asiaa koskevia määräyksiä, kuten 2 artiklan määräyksiä, voidaan siten soveltaa oikeusriitoihin, joiden tietyt tekijät liittyvät kolmansiin valtioihin.

183. Tämä tilanne ei kuitenkaan ole täysin ennennäkemätön. Kansainvälisen sopimuksen sopimusvaltiot saattavat hyväksyä tiettyjen toimivaltuuksien käyttämisen kolmansien valtioiden kansalaisiin nähden tilanteissa, joissa näillä kolmansilla valtioilla on tähän asti ollut yksinomainen toimivalta. Näin on tehty esimerkiksi useissa meriympäristön suojelua koskevilla yleissopimuksissa.⁹³

184. Näin on myös kansainvälisessä yksityisoikeudessa esimerkiksi sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista 19.6.1980 Roomassa allekirjoitetun yleissopimuksen osalta.⁹⁴ Sen 1 artiklan 1 kohdan mukaan kyseisen yleissopimuksen yhdenmukaisia sääntöjä sovelletaan (sopimusvelvoitteisiin) silloin, kun sopi-

91 — Kirjallisten huomautusten 21 kohta.

92 — Ks. Quoc Dinh, N., Daillier, P. ja Pellet, A., *Droit international public*, 6. täysin uudistettu painos, 1999, LGDJ, s. 239 ja sitä seuraavat sivut.

93 — Ks. Quoc Dinh, N., Daillier, P. ja Pellet, A., mainittu edellä, s. 249. Siinä viitataan mm. 29.11.1969 Brysselissä tehtyyn yleissopimuksen toimenpiteistä sellaisten avomerellä tapahtuvien onnettomuuksien varalta, joista aiheutuu tai voi aiheutua hiilivetypäästöjä. Tämän yleissopimuksen osapuolet varaavat oikeuden ryhtyä avomerellä toimenpiteisiin rannikkojensa edustalla myös kolmansien valtioiden lipun alla purjehtivien alusten osalta.

94 — EYVL L 266, s. 1.

muksella on liittymä useampaan kuin yhteen valtioon. Näin ollen kyseisen yleissopimuksen yhdenmukaisten sääntöjen soveltamiseksi riittää, että sopimuksella on liittymä useaan oikeusjärjestykseen. Sillä, onko sopimuksella liittymä useaan sopimusvaltioon vai johonkin sopimusvaltioon ja kolmanteen valtioon, ei ole merkitystä.⁹⁵

Brysselin yleissopimuksen toimivaltamääräyksiä, kuten 2 artiklassa olevia määräyksiä, sovelletaan oikeusriidoissa, joiden tietyt tekijät liittyvät kolmansiin valtioihin. Mielestäni tämä pätee myös yhteisön oikeuteen.

185. Rooman yleissopimuksen yhdenmukaisten sääntöjen maailmanlaajuinen soveltaminen on erityisen merkillepantavaa, sillä sen 2 artiklan mukaisesti siinä vahvistetut lainvalintasäännöt voivat johtaa myös muun kuin sopimusvaltion lain soveltamiseen.⁹⁶ Tältä osin tämän yleissopimuksen vaikutukset kolmansiin valtioihin ulottuvat paljon pidemmälle kuin Brysselin yleissopimuksen vaikutukset, sillä kuten edellä on todettu, siinä vahvistetuilla lainvalintasäännöillä on tarkoitus määrittää ainoastaan sopimusvaltioiden tuomioistuimet toimivaltaisiksi, ei kolmansien valtioiden tuomioistuinta.

186. Katson näin ollen, että kansainvälisessä oikeudessa mikään ei ole esteenä sille, että

b) Väitteet yhteisön oikeudesta aiheutuvista esteistä

187. Ensimmäinen vastaaja sekä Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus väittävät, että EY:n perustamissopimuksella turvattuja perusvapauksia ei voida soveltaa puhtaasti jäsenvaltion sisäisissä tilanteissa, toisin sanoen tilanteissa, joissa ei ylitetä usean jäsenvaltion rajoja. Tästä seuraa niiden mukaan analogisesti, että Brysselin yleissopimuksen 2 artiklan toimivaltamääräystä, joka on toistettu sellaisenaan asetuksessa N:o 44/2001, ei voida soveltaa pääasian oikeusriidassa, sillä se ei liity useaan sopimusvaltioon. Tällainen toimivaltamääräys on niiden mukaan vain liitännäinen yleissopimuksella ja sittemmin jäsenvaltioiden osalta asetuksella tavoiteltuun sopimusvaltioiden tuomioiden vapaata liikkuvuutta koskevaan tavoitteeseen nähden siten, että yleissopimuksen 2 artiklan soveltaminen edellyttää vastaavasti useaan sopimusvaltioon liittyvän, rajat ylittävän oikeusriidan olemassaoloa.

95 — Ks. tältä osin Giulianon ja Lagarden yhdessä laatima selvitys Rooman yleissopimuksesta (EYVL 1980, C 282, s. 1). Ks. erityisesti johdanto-osan 8 kohta sekä kyseisen yleissopimuksen 1 artiklan 1 kohtaa ja 2 artiklaa koskevat kommentit.

96 — Ks. tältä osin em. selvityksessä olevat Rooman yleissopimuksen 2 artiklaa koskevat kommentit sekä Jacquet, J.-M., "Aperçu de la convention de Rome", *L'européanisation du droit international privé*, Académie de droit européen de Trèves, 1996, s. 21.

188. Nämä väitteet eivät vakuuta minua.

189. Asiassa Mund & Fester⁹⁷ 10.2.1994 antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuinin tosin katsoi, että ETY:n perustamissopimuksen 220 artiklan neljännen luetelmakohtan (josta on tullut EY:n perustamissopimuksen 220 artiklan neljäs luetelmakohta, josta puolestaan on muutettuna tullut EY 293 artiklan neljäs luetelmakohta), ”tarkoituksena on yhteismarkkinoiden toiminnan helpottaminen vahvistamalla niihin liittyviä riitoja koskevat toimivaltasäännöt sekä tuomioiden tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon sopimusvaltioiden alueella liittyvien vaikeuksien poistamisen helpottaminen mahdollisuuksien mukaan”. Yhteisöjen tuomioistuin päätteli tästä, että yleissopimuksen määräykset liittyvät perustamissopimukseen.⁹⁸

190. Tähän johtopäätökseen voidaan vain yhtyä, sillä kuten julkisasiamies Tesauro on korostanut edellä mainitussa asiassa Mund & Fester antamassaan ratkaisuehdotuksessa, ”tuomioiden vapaa liikkuvuus on perustavanlaatuisen tärkeää, jotta voidaan välttää yhteismarkkinoiden toimintaan kohdistuvat vaikeudet, jotka voivat aiheutua siitä, ettei näillä markkinoilla muodostuviin lukuisiin oikeussuhteisiin perustuvia yksittäisiä oikeuksia ole mahdollista hyväksyttää ja panna helposti täytäntöön edes oikeuslaitse”.⁹⁹

191. Tästä ei voida kuitenkaan päätellä Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen väittämällä tavalla,¹⁰⁰ että yleissopimuksen

yhdenmukaisilla toimivaltamääräyksillä pyrittäisiin ratkaisemaan ainoastaan positiiviset (todelliset tai potentiaaliset) toimivaltaristiriidat eri sopimusvaltioiden tuomioistuinten välillä, ainoana tarkoituksenaan estää se, että sopimusvaltion tuomioistuimet olisivat velvollisia tunnustamaan ja toteamaan täytäntöönpanokelpoisiksi toisen sopimusvaltion tuomioistuinten tuomioita tilanteessa, jossa myös täytäntöönpanovaltion tuomioistuimet katsoisivat tämän valtion lain perusteella olevansa toimivaltaisia käsittelemään kyseisten tuomioiden antamiseen johtaneet oikeusriidat.

192. Yleissopimuksen yhdenmukaisten toimivaltamääräysten supistamisella pelkästään tähän tavoitteeseen jätettäisiin huomiotta, kuten olen jo todennut, yleissopimuksen systematiikka sekä sen tavoitteet, jotka liittyvät sekä yhteisöön sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojan vahvistamiseen että oikeusvarmuuden periaatteen noudattamiseen.

193. Mielestäni tätä analyysiä ei voida kyseenalaistaa sillä, että Brysselin yleissopimus on korvattu asetuksella N:o 44/2001 eli yhteisön oikeuden säädöksellä, joka on annettu tiettyjen EY:n perustamissopimuksen määräysten nojalla ja niiden täytäntöönpanemiseksi. Useat seikat puoltavat tätä näkemystä.

194. Ensinnäkin, kuten tämän asetuksen 19. perustelukappaleessa korostetaan, olisi

97 — Asia C-398/92 (Kok. 1994, s. I-467, Kok. Ep. XV, s. I-45, 11 kohta, kursivointi tässä).

98 — Ks. tuomion 12 kohta. Ks. vastaavasti myös em. asia Tessili, tuomion 9 kohta.

99 — Ks. 8 kohta.

100 — Ks. sen kirjallisten huomautusten 24 kohta.

varmistettava jatkuvuus yleissopimuksen ja tämän asetuksen välillä, erityisesti yhteisöjen tuomioistuimen kyseisen yleissopimuksen määräyksistä antaman tulkinnan osalta. Mikäli yhteisöjen tuomioistuin tulkitsee asetuksen yhdenmukaisia toimivaltasäännöksiä siten, että ne koskevat ainoastaan eri sopimusvaltioiden tuomioistuinten toimivaltaris-tiriitoja, tällaisella tulkinnalla poikettaisiin yleissopimusta ja erityisesti sen tavoitteita (jotka liittyvät yhteisöön sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojan vahvistamiseen ja oikeusvarmuuden periaatteen noudattami-seen) koskevasta yhteisöjen tuomioistuimen laajasta oikeuskäytännöstä. Kyseessä olisi siis oikeuskäytännön suunnan muuttuminen tavalla, joka ei selvästikään vastaisi yhteisön lainsäätäjän pyrkimystä varmistaa näiden kahden oikeudellisen asiakirjan tulkinnan jatkuvuus. Haluamatta ennakoida yhteisöjen tuomioistuimen mahdollista oikeuskäytäntöä asetuksen 2 artiklan alueellisesta tai henki-löllisestä soveltamisalasta totean ainoastaan, että minun on jossain määrin vaikea kuvitella yhteisöjen tuomioistuimen muuttavan tällä tavoin oikeuskäytäntönsä suuntaa.

195. Vaikka pitää paikkansa, että EY 65 artikla, johon EY 61 artiklan c alakohdassa (joka on asetuksen aineellinen oikeudellinen perusta) viitataan, koskee nimenomaisesti kyseisellä alalla *toimenpiteitä, joiden vaikutukset ulottuvat rajojen yli* ja joita toteutetaan *sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan* varmistamiseksi, en ole vakuuttunut siitä, että tästä pitäisi päätellä, että kyseisen asetuksen toimivaltasäännösten, joissa tois-tetaan asiallisesti yleissopimuksen toimival-tamääräykset, soveltamisalaan kuuluvien tilanteiden olisi välttämättä liityttävä useaan jäsenvaltioon.

196. Kuten asetuksen toisessa ja kahdeksan-nessa perustelukappaleessa korostetaan, siinä olevilla toimivaltasäännöillä on tarkoitus — voimassa olevien kansallisten sääntöjen väli-set erot ja niistä aiheutuvat vaikeudet sisä-markkinoiden moitteettomalle toiminnalle huomioon ottaen — ”yhdenmukaistaa tuo-mioistuimen toimivaltaa siviili- ja kauppaoi-keudellisissa asioissa koskevat säännöt” siten, että jäsenvaltioille vahvistetaan ”yhteiset säännöt”. Tämän toimivaltasääntöjen yhden-mukaistamisen taustalla on vastaava logiikka kuin EY 94 artiklassa on määrätty direktii-vien antamisen osalta, sillä tämän aineellisen oikeudellisen perustan tarkoituksena on ”jäsenvaltioiden sellaisten lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentäminen, jotka suoraan vaikuttavat yhteismarkkinoi-den toteuttamiseen tai toimintaan”.

197. Yhteisöjen tuomioistuin on äskettäin katsonut asiassa *Österreichischer Rundfunk ym.*¹⁰¹ 20.5.2003 antamassaan tuomiossa, että ”perustamissopimuksen 100 a artiklan [eli nykyisin EY 95 artiklassa oleva menette-lyllinen oikeudellinen perusta] käyttäminen oikeudellisena perustana ei edellytä sitä, että

101 — C-465/00, C-138/01 ja C-139/01, Kok. 2003, s. I-4989, 41 kohta. Ks. vastaavasti myös mm. asia 98/86, Mathot, tuomio 18.2.1987 (Kok. 1987, s. 809, 11 kohta) ja asia C-241/89, SARPP, tuomio 12.12.1990 (Kok. 1990, s. I-4695, 16 kohta), kulluttajalle myytäväksi tarkoitettujen elintarvikkeiden mer-kintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 18 päivänä joulukuuta 1978 annettu neuvoston direktiivin 79/112/ETY (EYVL L 33, s. 1) osalta sekä asia C-87/94, komissio v. Belgia, tuomio 25.4.1996 (Kok. 1996, s. I-2043, 30–33 kohta), vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja teletoinnin alalla toimivien yksiköiden hankintamenettelystä 17 päivänä syyskuuta 1990 annettu neuvoston direktiivin 90/531/ETY (EYVL L 297, s. 1) osalta. Ks. tältä osin Fallon, M., ”Les conflits de lois et de juridictions dans un espace économique intégré — L'expérience de la Communauté européenne”, *Revue des cours, Académie de droit international*, Martinus Nijhoff Publishers, 1996, s. 49, 182 ja 183.

kaikilla siihen perustuvassa toimenpiteessä tarkoitettuilla *tilanteilla* olisi tosiasiallinen liittyä vapaaseen liikkuvuuteen jäsenvaltioiden välillä”. Se huomautti, että ”oleellinen seikka perusteltaessa perustamissopimuksen 100 a artiklan käyttöä oikeudellisena perustana on se, että tällä perustalla toteutetun toimenpiteen tosiasiallisena tavoitteena on sisämarkkinoiden toteuttamis- ja toimintaedellytysten parantaminen”.¹⁰²

198. Yhteisöjen tuomioistuin päätteli tästä, että ”direktiivin 95/46/EY¹⁰³] sovellettavuus ei näin ollen voi riippua siitä, onko pääasioissa kyseessä olevilla konkreettisilla tilanteilla riittävä liittyä perustamissopimuksella taattujen perusoikeuksien käyttämiseen ja kyseessä olevissa asioissa etenkin työntekijöiden vapaaseen liikkuvuuteen”.¹⁰⁴

199. Tämä johtopäätös perustuu ajatukseen, jonka mukaan ”päinvastaisella tulkinnalla saatettaisiin aiheuttaa se, että kyseisen direktiivin soveltamisalan rajat kävisivät erityisen epävarmoiksi ja epäselviksi, mikä olisi ristiriidassa direktiivin oleellisen tavoitteen kanssa, joka on jäsenvaltioiden lakien, ase-

tusten ja hallinnollisten määräysten lähentäminen kansallisten lainsäädäntöjen erilaisuudesta aiheutuvien sisämarkkinoiden toiminnan esteiden poistamiseksi”.¹⁰⁵

200. Nämä perustelut on vahvistettu asiassa Lindqvist 6.11.2003 annetussa tuomiossa,¹⁰⁶ joka koski samaa direktiiviä 95/46.

201. Voidaan katsoa, että se mikä pätee tähän direktiiviin, joka koskee yksilöiden suojelua henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaata liikkuvuutta, pätee myös asetukseen N:o 44/2001, joka koskee tuomioistuinten toimivaltaa ja tuomioiden vapaata liikkuvuutta, vaikka nämä kaksi yhteisön johdetun oikeuden säädöstä ovat luonteeltaan erilaiset.

202. Jos kyseisen asetuksen 2 artiklan toimivaltasäännöksen soveltamisen edellytykseksi asetettaisiin kussakin oikeusriidassa tosiasiallinen ja riittävä yhteys useaan jäsenvaltioon (kuten olen jo todennut yleissopimuksen tavoitteiden osalta), saatettaisiin aiheuttaa se, että kyseisen artiklan soveltamisalan rajat kävisivät erityisen epävarmoiksi ja epäselviksi. Tämä 2 artiklan alueellisen tai henkilöllisen soveltamisalan mahdollinen tulkinta olisi ristiriidassa asetuksen tavoitteen kanssa, joka on yhdenmukaistaa tuomioistuimen

102 — Ks. em. asia Österreichischer Rundfunk ym., tuomion 41 kohta.

103 — Kyseessä on yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 24 päivänä lokakuuta 1995 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 95/46/EY (EYVL L 281, s. 31).

104 — Ks. em. asia Österreichischer Rundfunk ym., tuomion 42 kohta.

105 — Idem.

106 — Asia C-101/01 (Kok. 2003, s. I-12971, tuomion 40 ja 41 kohta).

toimivaltaa koskevat säännöt ja yksinkertaistaa tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa kansallisen lainsäädännön eroista aiheutuvien, sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa koskevien esteiden poistamiseksi.

203. Tältä osin voidaan jopa katsoa, että se mikä pätee direktiiviin 95/46, pätee vielä suuremmalla syyllä asetukseen N:o 44/2001, sillä asetuksen valitseminen direktiivin sijaan yleissopimuksen korvaamiseksi vastaa pitkälti pyrkimystä varmistaa kyseessä olevien sääntöjen yhdenmukaistaminen eikä pelkääntään lähentää kansallisia lainsäädäntöjä saatamalla direktiivi osaksi kansallista oikeusjärjestystä niine vaihteluineen, joita tästä voi aiheutua yhteisön oikeuden yhdenmukaisen soveltamisen kannalta.

204. Näiden EY 95 artiklan oikeudellisena perustana käyttämisen vaikutuksia direktiivin alueelliseen soveltamisalaan koskevien perustelujen lisäksi toteaa vielä, että asetuksen soveltaminen — kuten ei direktiivinkään soveltaminen —¹⁰⁷ ei välttämättä edellytä, että sen soveltamisalaan kuuluvat tilanteet liittyisivät yksinomaan jäsenvaltioiden alueelle eivätkä myös kolmansien valtioiden alueelle.

205. Tämä pätee selvästi asetuksiin, jotka sisältävät nimenomaisia säännöksiä yhteisön ja kolmansien maiden välisistä suhteista. Tämä koskee esimerkiksi yhteisön tullikoodeksista 12 päivänä lokakuuta 1992 annettua neuvoston asetusta (ETY) N:o 2913/92 (EYVL L 302, s. 1) sekä Euroopan yhteisössä, Euroopan yhteisöön ja Euroopan yhteisöstä tapahtuvien jätteiden siirtojen valvonnasta ja tarkastamisesta 1 päivänä helmikuuta 1993 annettua neuvoston asetusta (ETY) N:o 259/93 (EYVL L 30, s. 1).

206. Tämä koskee myös esimerkiksi sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annettua neuvoston asetusta (ETY) N:o 1408/71 (EYVL L 149, s. 2).

207. Tässä asetuksessa, jolla pyritään varmistamaan työntekijöiden vapaa liikkuvuus sosiaaliturvan alalla, ei nimenomaisesti määritellä sen alueellista soveltamisalaa, vaikka sen kuvataan yleisesti olevan ”konkreettisesti alueellinen” siten, että sen soveltamisen määrittää ”johonkin paikkaan liittyvä tekijä”.¹⁰⁸

107 — Ks. vastaavasti mm. asia C-70/03, komissio v. Espanja, tuomio 9.9.2004 (Kok. 2004, s. I-7999, 30 kohta) kuluttajajohdattomien kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annettua neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL L 95, s. 29) osalta.

108 — Ks. tältä osin Aussant, J., Fornasier, R., Louis, J.V., Seché, J.-C. ja Van Raepenbusch, S., *Commentaire J. Mégret — Le droit de la CEE*, osa 3, Université de Bruxelles, 2. painos, s. 113 ja sitä seuraavat sivut, sekä Fallon, M., mainittu edellä, s. 43 ja sitä seuraavat sivut (erityisesti s. 45 ja 46).

208. Vaikka kyseisen asetuksen alueellinen soveltamisala, toisin sanoen alue, jolla tämän ominaisen yhteyden täytyy sijaita, vastaa välttämättä perustamissopimuksen henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskevia määräyksiä siten, että niiden soveltaminen edellyttää paikallistamista "yhteisön alueelle", näiden määräysten (etenkin yhdenvertaista kohtelua koskevien määräysten) vaikutusten säilyminen ei kuitenkaan millään tavoin edellytä, että kyseessä olevaa ammattitoimintaa harjoitettaisiin tällä alueella.¹⁰⁹

210. Mielestäni tätä asetusta N:o 1408/71 koskevaa oikeuskäytäntöä voidaan soveltaa asetukseen N:o 44/2001. On huomattava, että kyseinen asetus on annettu henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskevan EY:n perustamissopimuksen IV osaston määräysten perusteella. Kuten asetuksen N:o 1408/71 soveltaminen, myös asetuksen N:o 44/2001 soveltaminen edellyttää tiettyä liittymää niiden jäsenvaltioiden alueelle, joita kyseinen asetus velvoittaa. Kyseisen asetuksen 2 artiklan (joka on samanlainen kuin yleissopimuksen 2 artikla) soveltaminen edellyttää, että vastaajalla on kotipaikka jäsenvaltion alueella. Esille tuomani oikeuskäytännön valossa on katsottava, että kyseisen asetuksen (tai yleissopimuksen) 2 artiklan soveltamiseksi ei edellytetä millään tavoin, että kyseessä oleva oikeusriita liittyisi yksinomaan kyseisen asetuksen (tai yleissopimuksen) kattamaan alueeseen eikä myöskään kolmansien valtioiden alueeseen.

209. Se, että tarkasteltavana olevat sosiaaliturvaetuudet perustuvat jopa yksinomaan perustamissopimuksen kattaman alueen ulkopuolella täytyneisiin vakuutuskausiin, ei voi sellaisenaan estää asetuksen N:o 1408/71 soveltamista, jos sosiaaliturvaetuksia koskevan oikeuden ja niiden maksamiseen velvollisen jäsenvaltion välillä on suora yhteys.¹¹⁰

211. Vastaavasti on korostettava asetuksen N:o 44/2001 kahdeksannessa perustelukappaleessa todettavan, että "tämän asetuksen soveltamisalaan kuuluvilla riita-asioilla on oltava liittymä niihin jäsenvaltioihin, joita asetus sitoo".¹¹¹ Siten "tuomioistuimen toimivaltaa koskevia yhteisiä sääntöjä olisi periaatteessa sovellettava, kun vastaajalla on kotipaikka jossakin näistä jäsenvaltioista".

109 — Idem. Ks. vastaavasti asia 36/74, Walrave ja Koch, tuomio 12.12.1974 (Kok. 1974, s. 1405, Kok. Ep. II, s. 415, 26–28 kohta) ja asia 237/83, Prodest, tuomio 12.7.1984 (Kok. 1984, s. 3153, 6 kohta) työntekijöiden vapaata liikkuvuutta yhteisön alueella koskevista yhteisön säännöksistä yleensä ja työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetusta neuvoston asetuksesta (ETY) N:o 1612/68 (EYVL L 257, s. 2) erityisesti.

110 — Ks. vastaavasti asia 300/84, Van Roosmalen, tuomio 23.10.1986 (Kok. 1986, s. 3097, 30 ja 31 kohta) ja yhdistetyt asiat 82/86 ja 103/86, Laborero ja Sabato, tuomio 9.7.1987 (Kok. 1987, s. 3401, 25–28 kohta).

111 — Kursivointi tässä.

212. Mielestäni tämä perustelukappale vahvistaa selvästi, että asetuksen 2 artiklan (joka on samanlainen kuin yleissopimuksen 2 artikla) soveltamiseksi riittää, että vastaajalla on kotipaikka jäsenvaltiossa, jota asetus sitoo, siten että kyseisellä oikeusriidalla on liittymä johonkin yhteisön jäsenvaltioista. Sillä, ettei kyseisellä oikeusriidalla ole liittymää myös toiseen jäsenvaltioon tai että sillä on tällainen liittymä kolmanteen valtioon, ei siis ole merkitystä.

213. Päätelen tästä, että asetus N:o 44/2001 ei voi kyseenalaistaa väitettä, jonka mukaan yleissopimuksen 2 artiklan soveltamisala ei millään tavoin rajoitu oikeusriitoihin, jotka liittyvät useaan sopimusvaltioon.

214. Kaiken edellä esitetyn perusteella esillä olevan ennakkoratkaisumenettelyn tiettyjen osapuolten tätä väitettä vastaan esittämiä perusteluja, koskevatpa ne sitten kansainvälistä oikeutta tai yhteisön oikeutta, on pidettävä merkityksettöminä.

215. Ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen ensimmäiseen osaan on näin ollen vastattava, että Brysselin yleissopimuksen 2 artiklaa on tulkittava siten, että sitä voidaan soveltaa myös silloin, kun kantajalla ja vastaajalla on kotipaikka samassa sopimusvaltiossa ja kun niiden välisellä oikeusriidalla tämän sopimusvaltion tuomioistuimissa on

tiettyjä liittymiä kolmanteen valtioon, eikä toiseen sopimusvaltioon, jolloin ainoa tässä oikeudenkäynnissä esille tuleva toimivallan jakoa koskeva kysymys koskee yksinomaan sopimusvaltion tuomioistuinten ja kolmannen valtion tuomioistuinten välisiä suhteita eikä eri sopimusvaltioiden tuomioistuinten välisiä suhteita.

216. Koska Brysselin yleissopimuksen 2 artiklaa voidaan soveltaa tällaisessa tilanteessa, on tutkittava, onko kyseinen yleissopimus esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa sille, että sopimusvaltion tuomioistuin — jonka toimivalta perustuu kyseiseen 2 artiklaan — luopuu harkintavaltansa mukaisesti tämän toimivallan käyttämisestä sillä perusteella, että muun kuin sopimusvaltion tuomioistuin olisi asianmukaisempi ratkaisemaan asian aineellisesti. Toisin sanoen asiassa on ratkaistava, onko pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa forum non conveniens -periaate yhteensopiva yleissopimuksen kanssa.

B Forum non conveniens -periaatteen yhteensopivuus Brysselin yleissopimuksen kanssa

217. Tarkastelun kohteen rajaamiseksi pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen tilanteeseen on huomattava kansallisen tuomioistui-

men kysyvän ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksensä toisessa osassa, onko Brysselin yleissopimus esteenä sille, että sopimusvaltion tuomioistuimien — jonka toimivalta perustuu kyseisen yleissopimuksen 2 artiklaan — luopuu harkintavaltansa mukaisesti tämän toimivallan käyttämisestä sillä perusteella, että muun kuin sopimusvaltion tuomioistuimien olisi asianmukaisempi ratkaisemaan asian aineellisesti, kun viimeksi mainittua tuomioistuinta ei ole nimetty missään oikeuspaikkasopimuksessa, siinä ei ole aikaisemmin esitetty vireilläolovaikutuksen tai samassa yhteydessä käsiteltäviä kanteita koskevan tilanteen aiheuttavaa vaatimusta ja kyseisen oikeusriidan liittymät tähän muuhun kuin sopimusvaltioon ovat toisenlaiset kuin Brysselin yleissopimuksen 16 artiklassa on tarkoitettu.

218. Tähän kysymykseen vastaamiseksi viitataan heti alkuun yleissopimuksen laatijoiden tahtoon, minkä jälkeen tarkastelen sen 2 artiklan ensimmäisen kohdan sanamuotoa, kyseisen yleissopimuksen systematiikkaa sekä sen tavoitteita.

1. Yleissopimuksen laatijoiden tahto

219. Brysselin yleissopimusta laadittaessa Yhdistynyt kuningaskunta sekä Irlanti eivät

olleet vielä Euroopan yhteisön jäsenvaltioita. Ne eivät ole siten osallistuneet jäsenvaltioiden välillä EY 293 artiklan mukaisesti käytyihin neuvotteluihin, jotka johtivat kyseisen yleissopimuksen hyväksymiseen 27.9.1968. Nämä kaksi valtiota liittyivät yhteisöön vasta 1.1.1973 eli vain kuukausi ennen yleissopimuksen voimaantuloa 1.2.1973.

220. Forum non conveniens -periaate on kuitenkin kehitetty ennen kaikkea juuri näissä kahdessa jäsenvaltiossa.¹¹² Se on pitkälti tuntematon niin sanotuissa mannermaisen oikeusjärjestelmän mukaisissa jäsenvaltioissa eli niissä, jotka ovat neuvotelleet Brysselin yleissopimuksen. Tästä seuraa, että viimeksi mainitussa ei ole tällaiseen periaatteeseen viittaavia määräyksiä.

221. Kysymys forum non conveniens -periaatteen yhteensopivuudesta tuli esille vasta valmisteltaessa Yhdistyneen kuningaskunnan, Irlannin ja Tanskan kuningaskunnan liittymistä Brysselin yleissopimukseen koskevaa yleissopimusta, joka tehtiin 9.10.1978.¹¹³

112 — Vaikuttaa siltä, että tämä periaate on pantu täytäntöön myös Alankomaissa, mutta paljon rajoitetummalla tavalla.

113 — Droz totesi jo vuonna 1972 painokkaasti, ettei tällä periaatteella ole sijaa Brysselin yleissopimuksessa, ja katsoi, että "on parempi lopettaa heti alkuunsa tämä saivartelu", Droz, G., *Droits de la demande dans les relations privées internationales*, TCFDIR, 1993–1995, s. 97.

222. Schlosserin tästä liittymissopimuksesta tekemä selvitys kuvastaa tästä kysymyksestä käytyjen tieteellisten keskustelujen laajuutta.¹¹⁴

223. Tämän selvityksen 78 kohdassa todetaan, että "yhteisön mannermaisen oikeusjärjestelmän mukaisten jäsenvaltioiden valtuustojen mielestä tällaisia mahdollisuuksia [erityisesti mahdollisuutta keskeyttää asian käsittelyä forum non conveniens -periaatteen mukaisesti] ei ole tarjottu yhteisön jäsenvaltion tuomioistuimille, jos ne ovat yleissopimuksen mukaan toimivaltaisia ja asia on saatettu niiden käsiteltäväksi".

224. Tältä osin siinä täsmennetään, että "sopimusvaltioilla on väitetty olevan paitsi oikeus käyttää tuomiovaltaansa 2 osastossa säädetyin edellytyksin, myös velvollisuus siihen". On katsottu, että "kantajalla on oltava varmuus sen tuomioistuimen toimivallasta, jossa kanne on nostettu", sillä "kantajan ei pidä joutua hukkaamaan aikaa ja rahaa saadakseen lopulta tietää, että tuomioistuin, jonka puoleen se on kääntynyt, katsookin olevansa jotakin toista tuomioistuinta vähemmän toimivaltainen".

225. Lisäksi kyseisessä selvityksessä, edelleen sen 78 kohdassa, todetaan, että "kun usean valtion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia, kantajalla on valinnanmahdollisuus, jota ei pidä heikentää 'forum non conveniens -periaatetta' soveltamalla". Tältä osin selvityk-

sessä korostetaan, että "voi olla, että kantaja on valinnut toimivaltaisista tuomioistuimista ilmeisen 'epätarkoituksenmukaisen' tuomioistuimen saadakseen tuomion juuri siinä valtiossa, jossa hän vaatii täytäntöönpanoa".

226. Kyseisen selvityksen samassa kohdassa lisätään, että "negatiivisten toimivaltaristiriitojen uhkaa ei voida poissulkea: myös mannermainen tuomioistuin voi aivan hyvin katsoa, ettei se ole toimivaltainen, vaikka vain moittiakseen Yhdistyneen kuningaskunnan tuomioistuimen päätöstä".

227. Lopuksi siinä todetaan, että "perustavanlaatuiset syyt, joilla on [tähän asti] perusteltu forum conveniens -periaatetta [sekä sitä vastaavaa forum non conveniens -periaatetta], menettävät suuren osan painoarvostaan heti, kun yleissopimusta voidaan soveltaa Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Irlannissa". Selvityksessä täsmennetään, edelleen sen 78 kohdassa, että kansallisen lainsäädännön tämän yleissopimuksen täytäntöönpanemiseksi näissä kahdessa valtiossa pitäisi johtaa tähän asti voimassa ollutta kotipaikan käsitettä suppeampaan käsitteeseen ja siihen, että ne luopuisivat poikkeuksellisesta kansallisesta toimivaltasäännöstään, joka perustuu yleissopimuksen 3 artiklan toisen kohdan mukaisesti pelkkään haastehakemuksen tiedoksiantoon vastaajalle tämän oleskellessa tilapäisesti kyseisten valtioiden alueella.

114 — EYVL 1979, C 59, s. 71, 77 ja 78 kohta.

228. Näistä syistä kyseisen 78 kohdan mukaan ”Irlanti ja Yhdistynyt kuningaskunta ovat luopuneet yleissopimuksen tekstin mukauttamisesta tältä osin”.

229. Päätelen kaikista näistä perusteluista, että Brysselin yleissopimuksen tai vuoden 1978 liittymissopimuksen neuvotelleilla ja tehneillä jäsenvaltioilla joko ei ole ollut lainkaan tarkoitusta hyväksyä forum non conveniens -mekanismia yleissopimuksella käyttöön otettuun järjestelmään tai ne ovat pääosin vastustaneet sitä jyrkästi.

230. Mikäli katsottaisiin toisin, sivuutettaisiin siten yleissopimukseen, sellaisena kuin se on muutettuna vuoden 1978 liittymissopimuksella, osallistuneiden valtioiden tahto, joka ei ole muuttunut myöhempien liittymissopimusten hyväksymisen tai asetuksen N:o 44/2001 antamisen myötä. Yleissopimuksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan sanamuodon, kyseisen yleissopimuksen systematiikan sekä sen tehokkaan vaikutuksen tarkastelu yleissopimuksen tavoitteet huomioon ottaen eivät myöskään puolla forum non conveniens -periaatteen hyväksymistä.

2. Yleissopimuksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan sanamuoto

231. Palautettakoon mieliin, että yleissopimuksen 2 artiklan ensimmäisessä kohdassa

määrätään, että ”kanne sitä vastaan, jolla on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon valtion tuomioistuimissa, jollei tämän yleissopimuksen määräyksistä muuta johdu”.

232. Huomattakoon myös, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisön oikeussääntöjä on tulkittava ja sovellettava yhtenäisesti ottaen huomioon kaikilla yhteisön virallisilla kielillä laaditut versiot.¹¹⁵ Mielestäni sama koskee välttämättä myös Brysselin yleissopimuksen tulkintaa ja soveltamista, kun otetaan huomioon, että yhteisöjen tuomioistuin on säännönmukaisesti tuonut esille pyrkimyksen taata oikeusvarmuuden periaatteen noudattaminen sekä kyseisestä yleissopimuksesta seuraavien oikeuksien ja velvollisuuksien tasapuolisuus ja yhdenmukaisuus niin sopimusvaltioiden kuin kyseessä olevien henkilöidenkin osalta.¹¹⁶

233. On selvää, että yleissopimuksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan eri kieliversioiden tarkastelu osoittaa, että siinä vahvistettu

115 — Ks. mm. asia 19/67, Van der Vecht, tuomio 5.12.1967 (Kok. 1967, s. 445); asia 283/81, Cilfit ym., tuomio 6.10.1982 (Kok. 1982, s. 3415, Kok. Ep. VI, s. 537, 18 kohta); asia C-219/95 P, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 17.7.1997 (Kok. 1997, s. I-4411, 15 kohta) ja asia C-371/02, Björnekulla Fruktindustrier, tuomio 29.4.2004 (Kok. 2004, s. I-5791, 16 kohta).

116 — Ks. mm. asiat 9/77 ja 10/77, Bavaria Fluggesellschaft ja Germanair v. Bedarfsluftfahrt, tuomio 14.7.1977 (Kok. 1977, s. 1517, 4 kohta); asia 33/78, Somafer, tuomio 22.11.1978 (Kok. 1978, s. 2183, Kok. Ep. IV, s. 229, 8 kohta) ja asia 288/82, Duijnsteet, tuomio 15.11.1983 (Kok. 1983, s. 3663, 13 kohta).

toimivaltamääräys on pakottava eikä tahdonvaltainen ja että tällaisesta määräyksestä voidaan poiketa vain yleissopimuksessa nimenomaisesti määrätyissä tapauksissa. On myös selvää, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa ei ole kyse yhdestäkään näistä yleissopimuksessa tyhjentävästi luetelluista tapauksista, joita tutkin tarkemmin yleissopimuksen systematiikan kannalta.

234. Katson näin ollen, että yleissopimuksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan sanamuoto on esteenä sille, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa sopimusvaltion tuomioistuin, jossa on nostettu kanne kyseisen artiklan perusteella, luopuu harkintavaltansa mukaisesti ratkaisemasta asiaa aineellisesti sillä perusteella, että muun kuin sopimusvaltion tuomioistuin olisi asianmukaisempi ratkaisemaan asian. Tämä johtopäätös on tehtävä myös yleissopimuksen systematiikan perusteella.

3. Yleissopimuksen systematiikka

235. Kun sopimusvaltion, kuten Yhdistyneen kuningaskunnan, tuomioistuimen toimivalta perustuu yleissopimuksen 4 artiklan mukaisesti tässä valtiossa voimassa oleviin poikkeuksellisiin toimivaltasäännöksiin (tilanteessa, jossa vastaajalla on kotipaikka kolmannessa valtiossa), yleissopimus ei mielestäni lähtökohtaisesti ole esteenä sille, että kyseinen tuomioistuin luopuu käyttämästä

toimivaltaansa (kyseisessä sopimusvaltiossa voimassa olevan) *forum non conveniens* -periaatteen nojalla sillä perusteella, että kolmannen valtion tuomioistuin olisi asianmukaisempi ratkaisemaan asian aineellisesti tai sillä olisi siihen paremmat valmiudet.

236. Tämä mahdollisuus on kuitenkin vain tilanteessa (joka ei ole Owusun tilanne), jossa vastaajalla on kotipaikka muussa kuin sopimusvaltiossa, sillä yleissopimuksen 4 artikla koskee vain tätä tilannetta.

237. Sitä vastoin silloin kun vastaajalla on kotipaikka sopimusvaltiossa ja kun sopimusvaltion tuomioistuimen toimivalta perustuu näin ollen yleissopimuksen 2 artiklan ensimmäiseen kohtaan, kyseisen yleissopimuksen systematiikka on esteenä sille, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa kyseinen tuomioistuin luopuisi harkintavaltansa mukaisesti käyttämästä toimivaltaansa sillä perusteella, että muun kuin sopimusvaltion tuomioistuin olisi asianmukaisempi ratkaisemaan asian aineellisesti.

238. Vaikka tietyillä yleissopimuksen määräyksillä pyritään lieventämään 2 artiklan toimivaltamääräyksen pakottavuutta, näin on ainoastaan hyvin poikkeuksellisissa olosuhteissa, joista ei ole kyse pääasian oikeudenkäynnissä, minkä vuoksi kyseisen yleis-

sopimuksen systematiikka on esteenä sille, että sopimusvaltion tuomioistuin luopuu käyttämästä tätä pakottavaa toimivaltaa esillä olevan asian olosuhteissa, toisin sanoen muissa kuin yleissopimuksessa nimenomaisesti ja tyhjentävästi määrätyissä olosuhteissa.

239. Lisäksi on korostettava, että tiettyjen näiden yleissopimuksen määräysten taustalla on täysin erilaiset perusteet kuin forum non conveniens -periaatteella. Tämä tieto vahvistaa näkemystäni, jonka mukaan kyseisen yleissopimuksen systematiikka on esteenä kyseisen periaatteen täytäntöönpanolle 2 artiklaan perustuvaa toimivaltaa käytettäessä.

240. Kehittelen tätä ajatusta seuraavaksi.

241. Totean ensinnäkin, että vaikka yleissopimuksen erityiset tai poikkeukselliset toimivaltamääräykset (5 ja 6 artiklassa sekä II osaston 3 ja 4 jaksossa) mahdollistavat 2 artiklan pakottavasta toimivaltamääräyksestä poikkeamisen muun muassa sillä perusteella, että itse asian ja toisen sopimusvaltion tuomioistuinten kuin vastaajan kotipaikan tuomioistuinten välillä on suora tai erityisen läheinen liittymä, tämä toimivaltaa koskeva valinnanmahdollisuus pätee vain

usean sopimusvaltion välisissä suhteissa, ei jonkin sopimusvaltion ja kolmannen valtion välisissä suhteissa, joista on kyse pääasian oikeudenkäynnissä.

242. On vielä korostettava ennen kaikkea, että tämä toimivaltaa koskeva valinnanmahdollisuus tarjotaan vain kantajalle tämän nosttaessa kanteensa. Näin ollen sen jälkeen, kun sopimusvaltion tuomioistuimessa on nostettu kanne 2 artiklan toimivaltamääräyksen nojalla, sillä ei ole oikeutta yleissopimuksen erityisten tai poikkeuksellisten toimivaltamääräysten perusteella luopua asian ratkaisemisesta edes siinä tapauksessa, että kyseisellä oikeusriidalla on merkittävä liittymä toisen valtion (joko sopimusvaltion tai muun kuin sopimusvaltion) kuin vastaajan kotipaikan tuomioistuihin.

243. Vaikka yleissopimuksen 17 artiklan ensimmäisen kohdan sekä 19, 21 ja 22 artiklan nojalla sopimusvaltion tuomioistuimen on todettava, ettei sillä ole toimivaltaa, tai se voi luopua asian käsittelystä siinäkin tapauksessa, että kanne on nostettu 2 artiklan pääsääntöisen ja pakottavan toimivaltamääräyksen perusteella, pääasian oikeusriita ei selvästikään kuulu mihinkään näistä tilanteista, minkä vuoksi 2 artiklan toimivaltamääräys pysyy kokonaisuudessaan pakottavana. Osoitan tämän tarkemmin kutakin kyseessä olevaa määräystä tarkastellessani.

244. Ensinnäkin yleissopimuksen 17 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään nimenomaisen oikeuspaikkasopimuksen osalta, että jos ainakin yhdellä asianosaisista on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa, toimivaltaisia ovat ainoastaan tällaisen valtion tuomioistuimet tai tuomioistuimet, jotka asianosaiset ovat sopimuksessaan nimenneet (kyseisessä artiklassa määrätyn edellytyksin). Näin ollen millä tahansa muulla tuomioistuimella, jossa asianosainen nostaa kanteen erityisesti yleissopimuksen 2 artiklan perusteella, ei lähtökohtaisesti ole toimivaltaa, jollei vastaaja yleissopimuksen 18 artiklan mukaisesti vastaa siinä tuomioistuimessa, jossa kanne on nostettu, vetoamatta sen toimivallan puuttumiseen oikeuspaikkalausekkeen perusteella. Kyseisessä 18 artiklassa tarkoitettua tilannetta lukuun ottamatta tuomioistuimen, jossa asianosainen on nostanut kanteen oikeuspaikkasopimuksen sivuttaen, on siis todettava, ettei se ole toimivaltainen ratkaisemaan asiaa.

245. Sama pätee myös tilanteessa, jossa kanne on nostettu yleissopimuksen 16 artiklassa tarkoitettujen yksinomaisten toimivaltamääräysten vastaisesti sopimusvaltion tuomioistuimessa, erityisesti vastaajan kotipaikan sopimusvaltion tuomioistuimessa, itse asian ja sopimusvaltion alueen erityisen läheiset liittymät huomioon ottaen. Näiden toimivaltamääräysten pakottavuus on erityisen merkittävää, sillä yleissopimuksen 19 artiklassa määrätään, että jos tuomioistuimessa nostettu kanne koskee pääasiallisesti asiaa, jonka toisen sopimusvaltion tuomioistuin on 16 artiklan mukaan yksinomaisesti toimivaltainen tutkimaan, tuomioistuimen on omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta.

246. Ainoastaan nämä yksinomaista toimivaltaa koskevat määräykset voivat olla esteenä yleissopimuksen 2 artiklassa tarkoitettun pääsääntöisen ja pakottavan toimivaltamääräyksen soveltamiselle. Huomattakoon kuitenkin, ettei näitä yksinomaista toimivaltaa koskevia määräyksiä voida soveltaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen tilanteeseen.

247. Sama koskee yleissopimuksen 21 ja 22 artiklassa tarkoitettuja mekanismeja toimivaltamääräysten täytäntöönpanon osalta.

248. Yleissopimuksen 21 artiklassa määrätään vireillöolon osalta, että jos eri sopimusvaltioiden tuomioistuimissa nostetaan samojen asianosaisten välillä samaa asiaa koskevia kanteita, muiden tuomioistuinten kuin sen, jossa kanne on ensin nostettu, on omasta aloitteestaan keskeytettävä asian käsittely, kunnes on ratkaistu, että tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen, ja jätettävä tuon tuomioistuimen toimivallan vuoksi asia tutkimatta.

249. Kuten olen jo todennut, pääasian oikeudenkäynnissä ei ole kyse tällaisesta tilanteesta, sillä missään muun sopimusvaltion tuomioistuimessa kuin ensimmäisen vastaajan kotipaikan tuomioistuimessa ei ole saatettu vireille rinnakkaista oikeudenkäyntiä.

250. Lisäksi, kuten yhteisöjen tuomioistuin on äskettäin huomauttanut edellä mainitussa asiassa Gasser antamansa tuomion 47 kohdassa, tämä menettelysääntö ”perustuu selvästi ja yksinomaan siihen aikajärjestykseen, jossa kanteet on nostettu kyseisissä tuomioistuimissa”. Siinä ei näin ollen jätetä minkäänlaista harkintavaltaa sen osalta, olisiko jommallakummalla niistä tuomioistuimista, joissa kanne on nostettu, toista paremmat valmiudet ratkaista asia aineellisesti. Tästä seuraa, että toisin kuin joskus on väitetty, yleissopimuksen mukainen vireillöoloa koskeva mekanismi on täysin toisenlaisen logiikan mukainen kuin forum non conveniens -periaate, sillä kuten edellä on todettu, viimeksi mainittu periaate edellyttää tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu, harkintavaltaa sen osalta, olisiko ulkomainen tuomioistuin selvästi asianmukaisempi ratkaisemaan asian aineellisesti.

251. Yleissopimuksen 22 artiklassa määrätään puolestaan, että jos eri sopimusvaltioiden tuomioistuimissa nostetut kanteet liittyvät toisiinsa, tuomioistuin, jossa kanne on myöhemmin nostettu, voi niin kauan kuin molemmat kanteet ovat vireillä ensimmäisessä oikeusasteessa, joko keskeyttää asian käsittelyn tai asianosaisen pyynnöstä jättää asian tutkimatta, jos toisiinsa liittyvien kanteiden käsittelyn yhdistäminen sanotun tuomioistuimen lain mukaan on sallittua ja se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen tutkimaan molemmat kanteet.

252. Toisin kuin 21 artiklassa määrätään vireillöolon osalta, 22 artikla ei perustu yksinomaan siihen aikajärjestykseen, jossa kanteet on nostettu kyseisissä tuomioistuimissa. Siinä jätetään tietty harkintavaltat tuomioistuimelle, jossa kanne on nostettu

myöhemmin, koska sille on annettu mahdollisuus valita joko asian käsittelyn keskeyttäminen tai asian tutkimatta jättäminen. Tämän valinnan voidaan katsoa riippuvan muun muassa siitä, olisiko tuomioistuimella, jossa kanne on ensin nostettu, paremmat valmiudet ratkaista asia, joka on saatettu sen tuomioistuimen käsiteltäväksi, jossa kanne on myöhemmin nostettu. Tässä suhteessa tämä mekanismi voisi muistuttaa (mutta vain tässä suhteessa) forum non conveniens -periaatteeseen liittyvää mekanismia.

253. On kuitenkin korostettava, että yleissopimuksen 22 artiklassa tuomioistuimelle annettu mahdollisuus valita asian käsittelyn keskeyttämisen ja tutkimatta jättämisen välillä koskee vain sitä erityistä tilannetta, jossa eri sopimusvaltioiden tuomioistuimissa on saatettu vireille rinnakkaiset oikeudenkäynnit, tästä seuraavien mahdollisesti ristiriitaisten tuomioiden välttämiseksi ja siten mahdollisuuksien mukaan niiden tilanteiden estämiseksi, joissa toisessa sopimusvaltiossa annettua tuomiota ei voitaisi tunnustaa toisessa sopimusvaltiossa.

254. Oletettaessa, että vastaavaan onnettomuuteen kuin Owusu joutuneen englantilaisen lomailijan vireille saattama vahingonkorvausoikeudenkäynti olisi edelleen vireillä ja sen voitaisiin katsoa liittyvän pääasian oikeudenkäyntiin, tämä rinnakkainen oikeudenkäynti on saatettu vireille Jamaikalla, eli kolmannen valtion tuomioistuimissa, minkä vuoksi 22 artiklaa ei voida lähtökohtaisesti soveltaa.

255. Näistä esillä olevaa asiaa koskevista perusteluista riippumatta tämän eri sopimusvaltioiden tuomioistuinten toimivallan käytön koordinoitimenetelmän logiikka on hyvin erilainen kuin forum non conveniens-periaatteella, sillä viimeksi mainitun täytäntöönpano ei lähtökohtaisesti edellytä toisessa sopimusvaltiossa vireillä olevaa rinnakkaista oikeudenkäyntiä. Kuten asiassa Spiliada annettussa tuomiossa on täsmennetty,¹¹⁷ tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu, on määritettävä ”kanteen luonnollinen oikeuspaikka” eli ”se, johon oikeusriidalla on lähimmät yhteydet”, käytännöllisten ja taloudellisten kriteerien perusteella, kuten todistajien saatavuuden perusteella, tai kyseiseen toimintaan sovellettavan lain kaltaisten kriteerien perusteella. Se, onko tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, asianmukainen, ei siis riipu välttämättä ja yksinomaan siitä, onko toisen sopimusvaltion tuomioistuimessa vireillä rinnakkainen oikeudenkäynti.

256. Tästä seuraa, että kun sopimusvaltion tuomioistuimen toimivalta perustuu yleissopimuksen 2 artiklaan (jos sillä ei loukata 16 ja 17 artiklan yksinomaista toimivaltaa koskevia määräyksiä), tällä tuomioistuimella ei ole oikeutta luopua toimivaltansa käyttämisestä muutoin kuin kyseisen yleissopimuksen 21 ja 22 artiklassa tarkoitetuissa erityisissä tilanteissa, joista ei ole kyse pääasian oikeudenkäynnissä.

257. Tämä yleissopimuksen systematiikan tarkastelu tukee näin ollen väitettä, jonka mukaan yleissopimus on esteenä sille, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa sopimusvaltion tuomioistuin, jonka toimivalta perustuu yleissopimuksen 2 artiklaan, luopuu harkintavaltansa mukaisesti käyttämästä toimivaltansa sillä perusteella, että muun kuin sopimusvaltion tuomioistuin olisi asianmukaisempi ratkaisemaan asian aineellisesti.

258. Mielestäni tätä väitettä ei voida kyseenalaistaa sillä esillä olevassa asiassa kyseessä olevalla seikalla, että sopimusvaltion tuomioistuimen käsiteltäväksi yleissopimuksen 2 artiklan perusteella saatettu oikeusriita koskee paitsi vastaajaa, jolla on kotipaikka tämän tuomioistuimen sijaintipaikan sopimusvaltiossa, myös useita vastaajia, joilla on kotipaikka kolmannessa valtiossa.

259. Vaikka yleissopimuksen 4 artiklan soveltaminen tilanteessa, jossa usealla vastaajalla on kotipaikka kolmannessa valtiossa, voi saada tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu, pohtimaan forum non conveniens-periaatteen kriteerien mukaisesti, onko kanteen nostaminen tässä tuomioistuimessa ollut asianmukaista, kyseisessä 4 artiklassa ei kuitenkaan aseteta kyseiselle tuomioistuimelle minkäänlaista velvollisuutta luopua 2 artiklaan perustuvan toimivaltansa käyttämisestä sellaisen vastaajan osalta, jonka kotipaikka on tämän tuomioistuimen sijaintipaikan sopimusvaltion alueella. Tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu, on asianosaisten tilanne ja esillä olevat eri intressit

117 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 27 kohta.

huomioon ottaen arvioitava ainoastaan, onko riittä ratkaistava kokonaan vai ainoastaan siltä osin kuin se koskee vastaajaa, jolla on kotipaikka kyseisessä sopimusvaltiossa.

4. Yleissopimuksen tavoitteet ja tehokas vaikutus

260. Vaikka forum non conveniens -periaatteen oletettaisiin olevan menettelysääntö, joka kuuluu tällä perusteella ainoastaan kansalliseen oikeuteen, tällaisen säännön soveltaminen ei saa heikentää yleissopimuksen tehokasta vaikutusta. Yhteisöjen tuomioistuin on äskettäin muistuttanut tästä edellä mainitussa asiassa Turner antamassaan tuomiossa niin sanotun anti-suit injunctions -menetelmän osalta.¹¹⁸

261. Katson, että tämän mahdollisen menettelysäännön soveltaminen on ristiriidassa yleissopimuksen tavoitteiden ja vastaavasti sen tehokkaan vaikutuksen kanssa, minkä vuoksi nämä kaksi seikkaa ovat esteenä forum non conveniens -periaatteen täytäntöönpanolle.

262. Useat perustelut puoltavat tätä kantaa.

263. Ensinnäkin sillä, että forum non conveniens -periaatteella annetaan tuomioistuimelle, jossa kanne on nostettu, mahdollisuus — *puhtaasti harkintavaltansa mukaisesti* — luopua käyttämästä yleissopimuksen määräykseen, kuten 2 artiklaan, perustuvaa toimivaltaansa, vaikeutetaan huomattavasti yleissopimuksen toimivaltamääräysten ja etenkin sen 2 artiklan ennakoitavuutta. Kuten olen jo todennut, vain tällä toimivaltamääräysten ennakoitavuudella voidaan taata oikeusvarmuuden periaatteen noudattaminen ja varmistaa yhteisöön sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojan vahvistaminen yleissopimuksen tavoitteiden mukaisesti. Vaikeutettaessa tällä tavoin yleissopimuksen toimivaltamääräysten ja etenkin 2 artiklan (joka on toimivaltaa koskeva pääsääntö) ennakoitavuutta heikennetään siten yleissopimuksen tehokasta vaikutusta.

264. Tältä osin on pidettävä mielessä, että yleissopimus perustuu pitkälti mannermaiseen oikeusjärjestelmään, jossa annetaan erityinen merkitys toimivaltasääntöjen ennakoitavuudelle ja koskemattomuudelle. Tämä ulottuvuus on vähemmän esillä niin sanotuissa common law -järjestelmissä, sillä voimassa olevien säännösten soveltaminen ymmärretään pikemminkin joustavasti ja tapauskohtaisesti. Tältä osin forum non conveniens -periaate sijoittuu helposti niin sanottuun common law -järjestelmään, sillä se antaa tuomioistuimelle, jossa kanne on nostettu, oikeuden harkita vapaasti, onko sen käytettävä toimivaltaansa vai ei. Tätä periaatetta on näin ollen vaikea sovittaa yhteen yleissopimuksen tarkoituksen kanssa.

118 — Ks. tuomion 29 kohta, joka perustuu em. asiassa Hagen annettuun tuomioon (20 kohta).

265. Näiden yleisten perustelujen lisäksi on tutkittava tarkemmin forum non conveniens -periaatteen täytäntöönpanosta aiheutuvia prosessuaalisia seurauksia. Mielestäni näitä seurauksia on vaikeaa sovittaa yhteen yleissopimuksen tavoitteiden kanssa, jotka liittyvät — kuten muistetaan — sekä oikeusvarmuuden periaatteen noudattamiseen että yhteisöön sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojan vahvistamiseen.

266. Kuten olen todennut, Englannin oikeuden nykyisessä kehitysvaiheessa tämän periaatteen täytäntöönpano ilmenee asian käsittelyn keskeyttämisenä, eli asian käsittelyn lykkäämisenä, mahdollisesti päivämäärää täsmentämättä. Tämä tilanne ei ole sellaisenaan tyydyttävä oikeusvarmuuden kannalta.

267. Lisäksi forum non conveniens -periaatteella mielestäni pikemminkin heikennetään yhteisöön sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojaa sen vahvistamisen sijaan. Tämä pätee erityisesti kantajan osalta.

268. Huomattakoon, että juuri kantajan, joka haluaa välttää kyseisen prosessuaalisen poikkeuksen soveltamisen, on näytettävä, ettei hän voi saada oikeutta kyseisessä ulkomaisessa tuomioistuimessa. Myöskään tässä mielessä tilanne ei ole tyydyttävä, varsinkaan jos täytyy pelätä, että jotkut vastaajat vetoavat tähän prosessuaaliseen poikkeukseen ainoana tarkoituksenaan viivyttää heitä vastaan vireille saatettujen oikeudenkäyntien kulkua.

269. Lisäksi silloin, kun tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, päättää lopulta hyväksyä forum non conveniens -oikeudenkäyntiväitteen, kantajan, joka haluaa menettelyä taas jatkettavan, on jälleen esitettävä tältä osin tarvittavat todisteet. Kantajan on siten osoitettava, ettei ulkomainen tuomioistuin ole viime kädessä toimivaltainen ratkaisemaan asiaa tai ettei hän itse voi saada tai ole saanut tässä tuomioistuimessa tehokasta oikeussuojaa. Tämä kantajalle asetettu todistustaakka voi osoittautua erittäin raskaaksi. Forum non conveniens -periaatteen täytäntöönpano voi näin ollen vaikeuttaa huomattavasti kantajan etujen puolustamista siten, että se vastoin yleissopimuksen tavoitetta pikemminkin heikentää kuin vahvistaa kantajan oikeussuojaa.

270. Mikäli kantaja ei kykene esittämään kyseisiä todisteita asian käsittelyn keskeyttämisen (josta voidaan määrätä päivämäärää täsmentämättä) estämiseksi tai jo lykätyn oikeudenkäynnin jatkamiseksi, ainoa jäljelle jäävä mahdollisuus hänen halutessaan pysyä vaatimuksissaan on kaikkien tarvittavien toimenpiteiden toteuttaminen uuden kannan nostamiseksi ulkomaisessa tuomioistuimessa. On selvää, että näistä toimenpiteistä aiheutuu kustannuksia ja että ne voivat viivyttää huomattavasti sen oikeudenkäynnin kestoa, jossa kantaja voi lopulta saada asiansa käsitellyksi. Tätä forum non conveniens -periaatteen liittyvää mekanismia voidaan tältä osin pitää yhteensopimattomana ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen 6 artiklassa asetettujen edellytysten kanssa.

271. Päätellen tästä, että kyseinen periaate heikentää yleissopimuksen tehokasta vaikutusta, koska se vaikuttaa oikeusvarmuutta ja yhteisöön sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojaa koskeviin tavoitteisiin, joihin yleissopimuksella pyritään 2 artiklassa olevan kaltaisten pakottavien toimivaltamääräysten avulla.

272. Mielestäni tämä johtopäätös koskee myös yleissopimuksen määräyksiä, joilla pyritään helpottamaan tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa sopimusvaltioiden välillä. Luopuessaan käyttämästä yleissopimuksen määräyksiin, etenkin 2 artiklaan, perustuvaa toimivaltaansa sillä perusteella, että muun kuin sopimusvaltion tuomioistuin olisi asianmukaisempi ratkaisemaan sen käsiteltäväksi saatetun oikeusriidan, sopimusvaltion tuomioistuin epäilee kantajalta mahdollisuuden siihen, että yleissopimuksen mukaista tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevaa yksinkertaistettua menettelyä sovelletaan hänen edukseen. Tämä tilanne on myös vastoin yleissopimuksen tavoitteita, jotka koskevat oikeusvarmuuden noudattamista ja yhteisöön sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojan vahvistamista. Forum non conveniens -periaatteeseen liittyvä mekanismi heikentää myös tässä suhteessa yleissopimuksen tehokasta vaikutusta.

273. On myös korostettava, että tämä periaate voi vaikuttaa yleissopimuksen määräysten yhdenmukaiseen soveltamiseen ja olla

siten yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön vastainen.

274. Kuten olen jo todennut, yhteisöjen tuomioistuin on säännönmukaisesti tuonut esille pyrkimyksen taata kyseisestä yleissopimuksesta seuraavien oikeuksien ja velvollisuuksien tasapuolisuus ja yhdenmukaisuus niin sopimusvaltioiden kuin kyseessä olevien henkilöidenkin osalta.

275. Muistutan vielä, että forum non conveniens -periaate on saanut huomattavan aseman vain Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Irlannissa eikä muissa sopimusvaltioissa.

276. Tämän periaatteen täytäntöönpanon hyväksyminen vain näissä kahdessa sen tuntevassa sopimusvaltiossa johtaisi siten yhteisöön sijoittautuneiden oikeussubjektien väliseen syrjintään sen mukaan, tunnetaanko kyseinen periaate siinä sopimusvaltiossa, jonka alueella vastaajalla on kotipaikka. Tällainen syrjintä olisi varmasti vastoin oikeuskäytännössä vahvistettua periaatetta yleissopimukseen perustuvien oikeuksien tasapuolisuudesta ja yhdenmukaisuudesta.

277. Kaiken edellä esitetyn perusteella sekä yleissopimuksen 2 artiklan ensimmäisen

kohdan sanamuoto että yleissopimuksen systematiikka sekä sen tavoitteet ja tehokas vaikutus ovat esteenä sille, että sopimusvaltion tuomioistuin — jonka toimivalta perustuu kyseisen yleissopimuksen 2 artiklaan — luopuu harkintavaltansa mukaisesti tämän toimivallan käyttämisestä sillä perusteella, että muun kuin sopimusvaltion tuomioistuin olisi asianmukaisempi ratkaisemaan asian aineellisesti, kun viimeksi mainittua tuomioistuinta ei ole nimetty missään oikeuspaikkasopimuksessa, siinä ei ole aikaisemmin esitetty vireilläolovaikutuksen tai samassa yhteydessä käsiteltäviä kanteita koskevan tilanteen aiheuttavaa vaatimusta ja kyseisen oikeusriidan liittymät tähän muuhun kuin sopimusvaltioon ovat toisenlaiset kuin Brysselin yleissopimuksen 16 artiklassa on tarkoitettu.

suljettuna, että tuomioistuin, jossa on nostettu kanne yleissopimuksen 2 artiklan nojalla, luopuu käyttämästä toimivaltaansa sillä perusteella, että muun kuin sopimusvaltion tuomioistuimella olisi forum non conveniens -periaatteen nojalla paremmat valmiudet ratkaista sopimuksen ulkopuolinen asia.¹¹⁹ Mielestäni tämä johtopäätös ei koske pelkästään tilannetta, jossa kilpaileva tuomioistuin sijaitsee muussa jäsenvaltiossa kuin vastaajan kotipaikan jäsenvaltiossa. Se koskee myös tilannetta, jossa kilpaileva tuomioistuin sijaitsee kolmannessa valtiossa.

278. Totean vielä, että asetuksessa N:o 44/2001 vahvistetaan selvästi tämä väite. Sen 11. perustelukappaleessa (kursivointi tässä) todetaan, että ”tuomioistuimen toimivaltaa koskevien sääntöjen *ennustettavuuden on oltava hyvä*, ja niiden on perustuttava periaatteeseen, jonka mukaan *toimivaltainen tuomioistuin määräytyy pääsääntöisesti vastaajan kotipaikan perusteella*, ja vastaajan kotipaikan tuomioistuin *on aina toimivaltainen, lukuun ottamatta joitakin tarkoin rajattuja tapauksia*, joissa riidan kohteen tai osapuolten sopimusvapauden vuoksi jokin muu liittymäperuste on oikeutettu”.

280. Ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen toiseen osaan on näin ollen vastattava Brysselin yleissopimuksen olevan esteenä sille, että sopimusvaltion tuomioistuin — jonka toimivalta perustuu kyseisen yleissopimuksen 2 artiklaan — luopuu harkintavaltansa mukaisesti tämän toimivallan käyttämisestä sillä perusteella, että muun kuin sopimusvaltion tuomioistuin olisi asianmukaisempi ratkaisemaan asian aineellisesti, kun viimeksi mainittua tuomioistuinta ei ole nimetty missään oikeuspaikkasopimuksessa, siinä ei ole aikaisemmin esitetty vireilläolovaikutuksen tai samassa yhteydessä käsiteltäviä kanteita koskevan tilanteen aiheuttavaa vaatimusta ja kyseisen oikeusriidan liittymät tähän muuhun kuin sopimusvaltioon ovat toisenlaiset kuin Brysselin yleissopimuksen 16 artiklassa on tarkoitettu.

279. Näiden perustelujen vuoksi on impliittisesti mutta välttämättä pidettävä pois-

119 — Ks. vastaavasti Gaudemet-Tallon, H., viite 61, s. 57 ja sitä seuraavat sivut.

V Ratkaisuehdotus

281. Kaiken edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Court of Appealin (England & Wales) (Civil Division) (Yhdistynyt kuningaskunta) esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

- 1) Tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen sellaisena kuin se on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 9.10.1978 tehdyllä yleissopimuksella, Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 25.10.1982 tehdyllä yleissopimuksella, Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 26.5.1989 tehdyllä yleissopimuksella ja Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 29.11.1996 tehdyllä yleissopimuksella (jäljempänä Brysselin yleissopimus) 2 artiklaa on tulkittava siten, että sitä voidaan soveltaa myös silloin, kun kantajalla ja vastaajalla on kotipaikka samassa sopimusvaltiossa ja kun niiden välisellä oikeusriidalla tämän sopimusvaltion tuomioistuimissa on tiettyjä liittymiä kolmanteen valtioon, eikä toiseen sopimusvaltioon, jolloin ainoa tässä oikeudenkäynnissä esille tuleva toimivallan jakoa koskeva kysymys koskee yksinomaan sopimusvaltion tuomioistuinten ja kolmannen valtion tuomioistuinten välisiä suhteita eikä eri sopimusvaltioiden tuomioistuinten välisiä suhteita.
- 2) Brysselin yleissopimus on esteenä sille, että sopimusvaltion tuomioistuin — jonka toimivalta perustuu kyseisen yleissopimuksen 2 artiklaan — luopuu harkintavaltansa mukaisesti tämän toimivallan käyttämisestä sillä perusteella, että muun kuin sopimusvaltion tuomioistuin olisi asianmukaisempi ratkaisemaan asian aineellisesti, kun viimeksi mainittua tuomioistuinta ei ole nimetty missään oikeuspaikkasopimuksessa, siinä ei ole aikaisemmin esitetty vireillä-olovaikutuksen tai samassa yhteydessä käsiteltäviä kanteita koskevan tilanteen aiheuttavaa vaatimusta ja kyseisen oikeusriidan liittymät tähän muuhun kuin sopimusvaltioon ovat toisenlaiset kuin Brysselin yleissopimuksen 16 artiklassa on tarkoitettu.